

Bosbeek Aldeneik

Zanderbeek Labaer

Leugenbrug Aldeneik

Duivelsbrug Heppeneert

Bosbeek Maasplassen

Zanderbeek Derde straat

DE MAAS EIKE NAAR

2016

DRIEMAANDELIJKS CONTACTBLAD JAARGANG XLVII

III

INHOUD

105. Woord vooraf (Herman Hendrix).
107. Oorlogsdagboek van een leerling Koninklijk Atheneum Maaseik 1944-1945, deel 2 (Jaak Hoedemakers).
114. Theodorus Bouman, kruisheer, ooit alom gekend, nu bijna vergeten: deel 1 (Roger Janssen o.s.c.).
119. Maaseiker spreekwoorden, spreuken en gezegden - nova series (Tony Van Wijck, cartoons: Gerard Segers).
122. De tijd vliegt snel, gebruik hem wel... (Marcel Leduc).
123. W.O. II: een korte amourette in het najaar van 1944 (Martin Boonen).
125. Staf van Sint-Jakob of stok van Jan Peeters? (Marcel Leduc).
128. Een bijzondere onderscheiding voor een oudMaaseikenaar (Luc Bleukx).
129. Legendes en sagen bij de Maaseiker bruggetjes (Wim Corstjens).
130. Maaseikenaren publiceren (Jaak Bergers).
131. De Groeëte Mëzeikër Diksjënaer (Tony Van Wijck).
132. Een Maaseikenaar publiceerde... (Jan Gerits).
133. Onze donateurs (Luc Bleukx).
134. Norbert Houben te voet van Maaseik naar Santiago de Compostela (Wim Corstjens).
136. Zeispreuken (Tony Van Wijck).
138. Corrigendum (Tony Van Wijck).
138. Ons openbaar kunstbezit: Maaseiker schilderijen - deel 2 (Martin Boonen).
144. Toneel op het H.-Kruiscollege (Piet Theuwissen).

Abonnementen verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 t.n.v. De Maaseikenaar, Maaseik, met vermelding: abonnement 2016 (of: geschenkabonnement 2016 voor ... naam + adres).
Abonnementsprijs voor het gans jaer: België: € 12, overige landen € 16 en € 20 rest van de wereld.
Een steunabonnement kan vanaf € 25.

Fortis: 001-0678921-94
IBAN: BE87 0010 6789 2194
BIC: GEBABEBB

Argenta: 979-5791810-42
IBAN: BE77 9795 7918 1042
BIC: ARSPBE22

Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 Maaseik, of email: redactie@demaaseikenaar.be

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel. Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Met de medewerking van het Documentatiecentrum van Maaseik
Teksten voor volgende editie vóór 24 augustus 2016 aan Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik (tony.vanwijck@skynet.be).

Redactie

Harry Beenders
Jaak Bergers
Luc Bleukx
Martin Boonen
Wim Corstjens
Marcel Cuyx
Thérèse Hendrickx-Godelaine
Herman Hendrix
Rik Nulens
Koen Smits
Tony Van Wijck

Medewerkers

Hubert Aendekerk
Jean-Marie Evers
Jan Gerits
Jaak Hoedemakers
Roger Janssen o.s.c.
Marcel Leduc
Gerard Segers
Piet Theuwissen

Verantwoordelijke uitgever

Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 MAASEIK

Bezoek onze vernieuwde website www.demaaseikenaar.be en blijf op de hoogte van de laatste aanpassingen en aanvullingen.

Woord vooraf

Herman Hendrix

Onze gemeenteraad is er zopas achter gekomen dat elke Maaseikenaar, waar ook ter wereld, in 2016 verjaart! Ongelooflijk maar waar. Alleszins, proficiat aan alle jarigen. Hij heeft dan ook unaniem beslist om, speciaal voor hen, de hele stad in de bloemetjes te zetten.

Of anders gezegd: "Maaseik zet de bloemetjes buiten!" Mooi meegenomen toch! Trouwens, je kan er niet naast kijken.

Bloemen spelen trouwens bij allerhande feesten en tegenpartijen steeds een even belangrijke als opvallende rol. Het heeft iets! Uiteraard zullen sommigen onder u zich terecht afvragen wat er gebeurt als er iemand uit de bloemenwereld jarig is. Wel, net als bij de mensen, zijn de meeste bloemen daar dan uiteraard ook van de partij en uiten ze zich allen volgens hun eigen geaardheid. Denk maar aan de ingetogen chrysant (Allerheiligen), de hautaine orchidee (chique!!), de pikante tulp (uit Amsterdam), het druk in de weer zijnde vlijtig liesje, de goedlachse dikke dahlia... en ga zo maar door. Daarom laat ik u gaarne getuige zijn van een verjaardagsfeest dat de bloemenwereld vorige zaterdag vierde. Daar gaan we dan!

Niet ver van hier, in bloemenland, waar alle bloemen wonen, was er verleden zaterdag ook een verjaardagsfeest; de feestelinge op die dag was juffrouw zilverschone die pas nog met de pinksterbloem op beevaart was geweest. De jongste van de zonnebloemen hield het welkomstwoord, het mooiste wat de bloemen ooit van haar hadden gehoord.

Het vlijtig liesje was gevraagd de zaal wat op te fleuren, met kleurrijke ballonnen met de tekst: "Proficiat"; en daar de meeste bloemen al begonnen te verkleuren, kon zij dat heus niet weigeren en daarom deed ze dat. Ook de pantoffelbloemen hielpen haar natuurlijk graag, doch enkel en uitsluitend op een dag zoals vandaag.

De rozen gaven roosjes; en de lelietjes-van-dalen offereerden haar uit sympathie een bos schildersvervried; de orchideeën konden weer de bus niet tijdig halen; de waarheid echter was, zin om te gaan hadden ze niet. De aandacht die margrietten kregen viel geweldig mee, maar dat kwam hoogstwaarschijnlijk door hun diepe decol'té.

De groep lelies-van-dalen wist als eerste t'arriveren maar zij gebruiken, vind ik, een te straf deodorant; hoe komt het dat ze al op één mei moeten transpireren, of is er soms iets anders met die meibloem aan de hand? Vanzelfsprekend was de eglantier van de partij, daarom waren de and're wilde bloemen ook zo blij.

105

Pas na twee uren arriveerden dan de gladiolen,
omdat het openbaar vervoer twee uren had gestaakt;
ze zaten in het treinstation even op hete kolen
,maar hadden er tenslotte toch het beste van gemaakt.
En juffrouw zilverschone was echt blij toen zij hen zag,
op deze, toch voor haar, wel heel uitzonderlijke dag.

De klaprozen liepen alweer ontzettend in de gaten,
die hadden, moet je weten, een striptease ingestudeerd;
een tulp uit Amsterdam was duidelijk in alle staten,
zij had immers dat nummer heel vakkundig aangeleerd.
Alleen bij de chrysanten sloeg die act totaal niet aan,
zij vonden dat de klaprozen te ver waren gegaan.

En dan de dikke dahlia's. Zonder te overdrijven
vond men ze over 't algemeen toch iets te corpulent;
al hoopten ze zowaar niet lang meer ongehuwd te blijven,
toch waren ze als "muurbloempje" weer allemaal present.
Het lievevrouwebedstro was wat bleek en over tijd,
ze was naar wat ik hoorde al een poos haar bloempje kwijt.

106

De boterbloemen flirtten weer wat met de korenbloemen;
de cactussen zaten zoals altijd weer achteraan;
ze waren slechts met drie, dus nauwelijks waard om te vernoemen,
van bloemen trokken zij zich trouwens ook niet erg veel aan.
Maar de viooltjes speelden virtuoos een stuk van Strauss,
en kregen na hun optreden een welverdiend applaus.

De paardenbloem was ziek, alsook de witte dovenetel,
men had er hen op zo een feest ook veel liever niet bij;
de distel had ook afgezegd, de druk was van de ketel,
dat vond, naast de azalea, ook juffrouw akelei.
Om middernacht zong al wat bloem heet dan het huldlied,
de krokus zweeg; ze kende toen de tekst ervan nog niet.

Toen eindigde in bloemenland, waar alle bloemen wonen,
zo ongeveer rond kwart voor drie dat mooi verjaardagsfeest;
"Ik heb me goed geamuseerd", zei juffrouw zilverschone,
die, onder ons gezegd, nog nooit zo happy was geweest.
De anjer riep, half dronken tot haar nicht begonia:
"Tot morgen, dan verjaart immers tante Hortensia."

En alle bloemen riepen toen van "hieperdepiep hoera!"
... net zoals de hele redactie!

En voor de rest, beste lezer... geniet maar volop van de zon!

OORLOGSDAGBOEK VAN EEN LEERLING: deel 2

Koninklijk Atheneum Maaseik
1944-1945

Jaak Hoedemakers

Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, zat ik op de eerste middelbare van de Rijksmiddelbare School, in de volksmond *De Col Mejëng*. Zij zou geleidelijk tijdens

de schooljaren 1942-1943 en 1943-1944 uitgroeien tot het Koninklijk Atheneum. De leerkrachten in de vier middelbare klassen waren: Fons Lenaerts (Nederlands en Engels), Henri Peeters (Duits), Gustaaf Vandenborne (wis-en natuurkunde), Frans Kleynjans en mej. Deneve (Frans), Jules Gonthier (aardrijkskunde), René Van Heusden (geschiedenis), Jeanne Kleynjans (steno-dactylo), A. Van Wanzelee (tekenen en handenarbeid), mw. J. Vigneron en Chris Verstegen (muziek), E.H. Bosmans (godsdienst), Willy Van Mieghem (lichamelijke opvoeding), J. Herbots (studiemeester). In de lagere school fungeerden F. Vranckx, E. Cuyx, J. Jongen, M. Bergerhoff en Henri Swartenbroeck. In de meisjesschool, in de toenmalige aparte afdeling aan de Capucienenstraat; gaven les: P. Peusens, Y. De Bruyn, mw. J. Paumen-Van Eyck, A. Beenders, C. Vandensteen, S. Lelièvre en mw. Ballings-Volders.

107

Zittend v.l.n.r.: A. Beenders, P. Vanheusden-Peusens, Y. Vermaelen-De Bruyn, J. Paumen-Van Eyck, E.H. L. Bosmans, V. Henskens (directeur), C. Van Mieghem-Vandensteen, S. Nelis-Lefèvre, M. Ballings-Volders. Staand v.l.n.r.: F. Vranckx, F. Kleynjans, E. Cuyx, J. Jongen, G. Rutten, M. Bergerhoff, G. Vandenborne, J. Peeters, A. Lenaerts, H. Swartenbroeck.

Toenmalig gebouw van de Rijksmiddelbare School en Atheneum aan de Philipslaan.

Aan die tijd en aan die leraars bewaar ik de allerbeste herinneringen. Er heerste een bijzonder goede geest en ondanks de narigheden en beslommeringen van de oorlog voelden wij er ons geborgen en beschermd.

Studiemeester tijdens het eerste en tweede jaar was J. Herbots uit Halle-Booienhoven. Omdat hij iedere dag belast was met de bijzondere oorlogsbedeling van broodjes, kreeg hij algauw van de leerlingen de bijnaam *Jef Pistolet*. Hij stierf op vrij jonge leeftijd in 1942. Zijn ingelijste foto heeft nadien nog ettelijke jaren in de leraarskamer gehangen.

Vital Henskens, die studiefprefect was van 1936 tot 1945, alsmede enkele leraren raakten na de begrafenis van J. Herbots nog in een heikele positie. Voor de uitvaart had een afvaardiging van leerlingen en leraars de verplaatsing gedaan met de stoomtram. Bij de terugreis, voor de overstap in Tongeren, konden de leerlingen daar een aantal

Belgische vlaggetjes bemachtigen. Daarmee wuifden ze triomfantelijk vanuit de tramcoupés bij hun doortocht door de Maaslandse dorpen.

Dat was niet naar de zin van enkele vijandgezinde Dilsenaren, die dit als een provocatie aanzagen, en er werd prompt klacht ingediend tegen studiefprefect J. Henskens. Er volgde een uitvoerig onderzoek van een commissie van het toenmalige ministerie van Onderwijs onder leiding van inspecteur-generaal Van Hoof. Uiteindelijk werd de zaak zonder gevolg geklasseerd.

Vital Henskens werd later prefect van het atheneum in Zaventem. Hij trad ook in de politiek en werd er tot senator verkozen voor de toenmalige SP. Tot mijn spijt werden sinds het uitbreken van de oorlog geen prijsboeken meer toegekend op het einde van de schooljaren.

Toch werd ik tijdens het schooljaar 1941-1942 begunstigd met een "*Prijs Walter Aerts*" voor de vakken Nederlands en Frans. De twee boeken met die eervolle

vermelding bezit ik nog altijd, namelijk *In Scandinavië* van Jozef Simons en *Moukanda* (Choix de lectures sur le Congo et quelques régions voisines) van Gaston Périer.

Onder mijn studiegenoten kende ik ook Rik Schoofs uit Bree. Op jeugdige leeftijd - hij zat toen op het tweede middelbaar - publiceerde hij de romantische dichtbundel *Mijn jonge lied*. Klasgenoot Bert Notermans uit Rotem maakte de houtsnede voor de omslag. Rik Schoofs, die Germaanse talen studeerde, werd in de jaren 1960 directeur van de Rijksmiddelbare School in Neeroeteren en van de Middenschool in Maaseik. Hij schreef een driedelige schooluitgave Letterkunde voor *het Lager M.O.*, het historisch verhaal *Langs lichte Lanen* en de roman *Leven en Dood in de Mijn*. Hij was vooral bezig met dialectstudie en publiceerde het tweedelige Breese *Dialectwoordenboek* alsmede het werkje *Kal wij Kook*.

Mijn bankgenoot tijdens het derde middelbaar was Louis Jaspers, bakkerszoon uit Maaseik, een bescheiden, loyale en ijverige leerling. Hij volgde na zijn humaniora de Koloniale Hogeschool. Tot aan de onafhankelijkheid van Rwanda was hij daar territoriaal agent. Over die bewogen periode schreef hij zijn driedelige memoires in het Frans en in het Nederlands. Ze zijn beschikbaar op het Documentatiecentrum van de stad.

Na diverse administratieve functies, onder meer aan de universiteit Lovanium in Kinshasa, werd hij achtereenvolgens ambassadeur van België in Tanzania en Pakistan. Hij is thans woonachtig op een buitenverblijf in Glorians in de buurt van Perpignan (Zuid-Frankrijk). Hij is nog heel erg gehecht aan zijn geboortestad, die hij jaarlijks bezoekt in gezelschap van zijn zus Tilly, gepensioneerd huisarts, woonachtig in Geel.

Louis Jaspers en zus Tilly.

Voor mij was er geen mogelijkheid tot verdere studies. Reeds na mijn lagere middelbare studies werd er thuis over gesproken om uit te kijken naar een geschikt kantoorbaantje, zoals dat met velen van mijn toenmalige klasgenoten het geval was. We hadden toen een diploma van boekhouden en steno-dactylo. Dankzij de bemiddeling van leraar Frans Kleynjans, die bij ons vriend aan huis was, kon ik dan toch in 1942 mijn humaniorastudies voortzetten aan het toen uitgebreide Koninklijk Atheneum.

Een wat excentrieke leraar op de wetenschappelijke afdeling was ongetwijfeld Dr. M. De Neve uit Assenede, een man met een gouden hart, die wiskunde doceerde. Hij ging er prat op dat hij in Parijs aan de Sorbonne had gestudeerd en hij kende zijn vak dan ook grondig. Zijn bijnaam was *Ciesja*, die hij kreeg voor zijn geliefkoosde uitdrukking *c'est ça*. Benevens de wiskundige vakken bracht hij ons de kennis bij van het opmeten, zoals hoogte- en breedtebepalingen. Op zonnige dagen werd voor die praktische oefeningen het mufte klaslokaal geruild voor de vrije natuur. Zo begeleidde hij ons op een vroege morgen, de onmisbare driepikkel en bijbehorende meetinstrumenten door ons meedragen, over de Markt en

door de Bleumerstraat, om de breedte van de Maas te gaan bepalen ter hoogte van Labaer. Dat liet hem toe om nog ijlings in zijn logementshuis bij mw. Lefèvre op de hoek aan de Markt binnen te wippen, waaruit hij even later buitenkwam met zijn ontbijtbrood, dat hij die morgen in zijn haast had gemist en dat hij gaandeweg verorberde. En aan de stadspomp in De Blijde Hoek, in de volksmond *De Blèjen Hoek* op het einde van de Schillingstraat, kon hij nog gauw een slok water nemen om het door te spoelen.

110

Het pension van mw. Lefèvre (vooraan), het huidige Gulden Aambeeld op de Grote Markt. Mw. Lefèvre zit gezellig met een paar vriendinnen in het zonnetje te keuvelen.

Stadspomp aan "De Blijde Hoek" uiteinde Schillingstraat. Was tot het begin van de jaren zestig in gebruik omdat er buiten het stadscentrum geen waterleiding was.

Zijn wispelturig karakter alsmede amoureuze perikelen speelden hem parten en hij werd na een goed jaar vervangen door Fons Bergen uit Testelt, die hem in kennis en lesgeven zeker evenaarde. Hij heeft nog een tijd lesgegeven in het vrij onderwijs in het toenmalige Belgisch-Congo. Terug in België was hij nog een tijd verbonden aan de Rijksmiddelbare School van Eisden. Bij zijn vertrek aldaar in 1961 schreef hij in het schoolblad als afscheid een doorvoelde sprookjesachtige parabel, waarin hij optreedt als de bloemenminnende tuinman in dienst van een kasteelheer. Heel melancholisch klinkt er zijn gevoel in door van eeuwige verstoteling. Hij heeft later op tragische wijze zijn leven beëindigd.

Dagboek 1944

Zaterdag 1 januari - Nieuwjaarsdag

Het vierde oorlogsjaar is begonnen. Regenachtige dag. Ga naar de halfachtmis, de bondsmis van het H. Hart ⁽¹⁾. In de voormiddag mijn boekenkast geordend. Begonnen met lezing van "Lotsverbondenen" (debuutroman van Daan Inghelram).

Brief geschreven en gepost aan vriend Pierre Timmermans uit Maaseik die als verplicht tewerkgestelde in Duitsland verblijft. Proefrit gemaakt met mijn fiets uitgerust met volle banden ⁽²⁾. Ik breng de namiddag door bij buur en vriend Jan Gorissen. Brief beantwoord van mijn neef René uit Turnhout. We hebben het plan opgevat een Engelse correspondentie te beginnen ⁽³⁾.

Tegen de avond rijd ik naar cinema Van Eyck in Maaseik. Film "Wasser für Canitoga". Spannend avontuur met Hans Albers in de hoofdrol ⁽⁴⁾.

Zondag 2 januari

Gedurende nacht geraas van Duitse jachtvliegtuigen. Naar tienuurmis. Uit bibliotheek 'De Speelman en zijn Zoon' (Jeanne De Bruyn) ⁽⁵⁾ en 'Licht op de Rots' (Robert Van Passen, uitg. Davidsfonds).

Naar Maaseik voor bezoek aan het museum ⁽⁶⁾.

Onderweg zie ik langs de Venlosesteenweg een door mij gekende dorpsgenoot die met twee Duitse militairen op jacht is in het veld. Ik ben een beetje perplex hoewel ik een vermoeden heb van zijn Duitse sympathieën.

Museum heel interessant. Blikvanger is het oude weefgetouw van de laatste Maaseiker wever Hubertus Binjé. Ook tal van oudheidkundige vondsten, onder meer van douanier- archeoloog Jan Geerkens uit Geistingen. Mijn jongere broer René is gehaast en verbrandt een hand aan hete ersatzkoffie

(gebrande gerst), die in de pot op de gloeiend hete Leuvense stoof staat te pruttelen. Hij vertrekt daarna toch naar de gildezaal waar een groep circusartiesten een voorstelling geeft. Het is woelig en winderig weer. Mijn zus Liza en verloofde Jules Craemers gaan erop uit om te dansen ⁽⁷⁾. Vader, moeder en jongste zus zijn bij bureu op nieuwjaarsbezoek. Ik zit alleen thuis naast de kachel te lezen. De wind raast om onze woning en overal, vanop zolder en stallingen hoor ik vreemde en spookachtige geluiden.

Het Koetshuis op de Eikerstraat.

Maandag 3 januari

Regenachtig en winderig weer. Ik ben langer dan gewoonlijk blijven uitslapen. 's Morgens vader helpen bij het dorsen (met de vlegel). Dan door regen en wind met de grote melkkruijk op de kruiwagen naar de stoommelkerij op de Venlosesteenweg om er spoeling te halen ⁽⁸⁾.

112

Melkwagen trekt over de Markt eind jaren 1950. Op de voorgrond een kwieke stadsarbeider (Martin Goedermans).

Ook bij de overblijvende boeren die toen nog binnen de stadswallen woonden, werd de melk opgehaald en tot in de jaren 1960 naar de melkerij van Ophoven gevoerd. Uit die tijd herinner ik mij het volgende voorval. Bij de boerderij In den Hoek (Poukens) op het einde van de Pelsersstraat stonden een paar met melk gevulde kruiken klaar. Ik zag dat een bestelwagen, die de bocht nam, de kruiken omverreed en de melk over de straat gutste. De boerin, die het lawaai hoorde, kwam naar buiten gelopen, stak de handen boven het hoofd en riep al jammerend: "Ochot, ochot, mien erm mèllik."

Maandag 3 januari (vervolg)

's Middags eten we stampot met boerenkool en omeletten als nagerecht. In de namiddag ga ik even de krant inzien bij vriend Jan. Sjitomir aan het oostfront is opnieuw door de Russen heroverd, Parijs en Berlijn gebombardeerd. Ten minste 50 bommenwerpers neergehaald ⁽⁹⁾. 's Avonds repeteren wij in de gildezaal met de Chiro voor het drama 'Broederhaat'. In de zaal liggen her en

der nog circusattributen van de opvoering van daags tevoren, onder meer een trapeze en de reuzenklompen van de clown.

De prachtige Maaslandse gevel van de stadsboerderij In den Hoek op de Pelsersstraat.

- 1 Het was nog de tijd van het Rijke Roomse Leven. Vanaf het begin van onze adolescentiejaren werden wij ertoe aangemaand lid te worden van de H. Hartbond. Dat hield in dat we maandelijks een speciale mis moesten bijwonen. De toen uitsluitend mannelijke leden moesten op gereserveerde rijen vooraan in de kerk plaatsnemen. IJverars van de bond brachten maandelijks een lidkaart aan huis die na de dienst in de kerk werd afgegeven. Maand per maand werd hierop door de parochie een stempeltje gezet. Het doel van de bonden van het H. Hart was het openbare leven te bevorderen door een maandelijks communie en gebeurlijke biecht. Na mijn huwelijk in 1950 en mijn vertrek naar Maaseik ben ik er nog enkele jaren lid van geweest in de Sint-Catharinaparochie.
- 2 Vanaf het begin van de Tweede WO ging ik elke dag te voet van Ophoven naar Maaseik. Tijdens de strenge winter van 1941-1942 koos ik met schoolmakker Godfried Jaeken de kortste verbinding, in de meetkunde de rechte lijn. Vanuit het Leu trokken we op klompen het Ophoverveld in over de keihard bevroren sneeuw. Rechtdoor over de toen nog totaal onbebouwde route kwamen we uit op de bevroren stadsgracht vlak aan het Atheneum. Het was dan ook een hele gebeurtenis, toen ik op die nieuwjaarsdag een oude fiets ter beschikking kreeg. Rubberbanden waren schaars en op de bon. Mijn fiets was uitgerust met massieve banden uit rubber, zogenaamde 'flexibels' die van de mijn van Eisden kwamen, niet zo soepel als luchtbanden, want de fiets hobbelde en rammelde, maar toch was ik de koning te rijk.
- 3 De Engelse correspondentie met mijn neef werd gestart omdat de oorlogskansen in het voordeel van de geallieerden waren gekeerd en wij ons meer in hun taal wilden bekwamen.
- 4 De vertoonde film 'Wasser für Canitoga' is een onvervalste Duitse western van grote klasse. Hij werd geproduceerd in 1939 en opgenomen in Polen op het moment dat de verraderlijke plannen voor de inval reeds waren gesmeed.
- 5 Jeanne De Bruyn, journaliste en auteur, was in de jaren 1930 uitgegroeid tot één van de meest vooraanstaande filmcritici van Vlaanderen en stond bekend om haar overtuigd katholicisme. Ze schreef filmkritieken in De Standaard. Zij raakte echter tijdens de bezetting in het vaarwater van de collaborerende krant Volk en Staat.
- 6 Het toenmalige eerste museum in Maaseik werd

tijdens WO II opgericht door wijlen architect Gust Daniëls. Het was toen ondergebracht in het koetshuis van huis Het Groene Schild, Eikerstraat nr. 3. Dit koetshuis heeft een zeldzaam mooie pilastergevel: het front is verdeeld in traveeën door gestileerde Dorische zuilen. De losstaande vensters zijn omlijst door stenen raamomlijstingen. Boven de toegangspoort met stenen rondboog staat het bouwjaar 1671. Het gebouw werd in de jaren 1980 gerestaureerd en is geklasseerd als monument.

- 7 Er waren geen officiële bals op de boerenbuiten. Het dansen gebeurde weleens op speciale dagen. De cafébaas had dan een plaatselijk accordeonist aangeworven om jonge koppels bij het fluitjesbier dat hij tapte, te amuseren.
- 8 De door paarden getrokken karren of wagens die de grote kruiken met melk bij de boeren ophaalden, het daveren van de stoommachines, het gerammel van de melkkruiken en de weë geur van de melkerij behoren nog tot een sfeerbeeld uit mijn jeugd, dat nog levendig in mijn herinnering staat. De spoeling die men er goedkoop kon ophalen, was het overblijfsel van de met water doorgespoelde machines dat gebruikt werd als varkensvoer (slobber). De boeren, die toen verplicht melk moesten leveren, kregen om de veertien dagen hun vergoeding voor die leveringen. De papieren zakjes met daarin het geld zat voor de oorlog geklemd onder het deksel van de kruiken (tuiten) die door de ophalers aan de straatkant werden teruggebracht. Men heeft later het systeem veranderd door de tegoeden naar de bank door te sturen.
- 9 De berichten in de oorlogskranten waren natuurlijk van Duitse afkomst en die waren meestal overdreven en in hun voordeel.

(wordt vervolgd)

Theodorus Bouman, kruisheer, ooit alom gekend, nu bijna vergeten: deel 2

114 Roger Janssen o.s.c.

Jarenlang verbleef kruisheer Theodorus Bouman in Maaseik. Hij was een vriendelijke priester, die in menig huisgezin op veel sympathie kon rekenen. Hij was een uitstekend leraar, die de leerlingen met veel geduld de beginselen van de Franse taal bijbracht. In het hospitaal van Maaseik was hij

meer dan dertig jaar lang deservitor. Vanaf 1883 nam hij het voortouw in de organisatie van de bedevaart naar Kevelaer.

Theodorus Bouman bezat ook artistieke talenten. Omdat hij in Duitsland geboren was, werd hij gevraagd om de Duitsers op te wachten, toen zij in oktober 1914 de stad Maaseik kwamen bezetten. Over beide onderwerpen willen we schrijven in deze tweede aflevering in "De Maaseikenaar"

Muzische en poëtische vaardigheden

Bouman was in Maaseik niet enkel leraar, maar ook sacrista en organist in de Sint-Jakobskerk. Al heel vlug na de heropening van deze kerk in 1855 werden de hoogmissen opgeluisterd door een zangkoor. ⁽¹⁾ Een orgel was er echter niet: *"de orgelkast stond daar, beroofd van zijn instrument. Langen tijd heeft men moeten zingen, lof en Mis zonder orgel noch harmonium begeleiding. Om te zingen als voorzanger was meerdere jaren getrouw de heer apotheker Fayn. Het eerste harmonium is gekomen van den heer dokter Stiels. Later kwam met M. Bouman een grootere en eindelijk het orgel."* ⁽²⁾

Theodorus Bouman had muzikaal talent en was tevens dichter. Op 25 oktober 1869, bij gelegenheid van het inwijdingsfeest van het nieuwe kruisherenklooster, dichtte hij over de geschiedenis van de site waar de kruisheren zich hadden gevestigd:

Hier zat eenmaal – 't is lang geleden –
Een Godgewijde Zusterkring
't Was jaren ver van het plechtig heden,
Waar aan ik blijde tonen zing.
Zij waren argloos, zonder zorgen,
Steeds veilig in haar kluis geborgen;
Heur vrees was 't kwaad,
heur hoop was God,
En buiten dat viel niets te vreezen.
Neen! Wat men was kon men steeds
wezen.

En tot aan 't eind der baan, licht 't
 vreedzaamst levenslot.
 Maar ziet, daar daagt een uit
 van echte Nero's zonen
 Door hartstocht opgestuwd,
 op moord en roof belust,
 Wat deze maagdenrei
 godtergend straks komt hooren,
 Meedoogenloos berooft van 't zaligst
 samenwonen
 En martelt zonder hart,
 en voortdrijft zonder rust. -
 Weer Godgewijde plaats laat vloek en
 laster hooren,
 In plaats van vroom gezucht vermengd
 met Englenkooren;
 En wat door godsdienst rees,
 zonk door de hel in puin
 Des nachtuils sombre stem vervult nog
 deez' verblijven
 En later ziet men hier de boer het kouter
 drijven
 Waar eens een godshuis stond op zuilen
 van arduin.

En zij, die in 't verleên hier 't reinste
 geluk genoten,
 Die gisten dat haar lot een stâge vree
 zou zijn, Zij zwierven troosteloos,
 uit eigen erf verstooten
 En vonden slechts in 't graf het einde
 van haar pijn.
 In 't uur van middernacht, dan hoorde
 men hun kermen, O God! Goed en
 gerecht,
 zie neder met ontfermen, Verwoest ligt
 daar uw woon,
 ontheilgd steen voor steen!
 Een beter nageslacht kwam
 boom en planten vragen
 Wat eenmaal op deez plek bestond in
 vroeger dagen, En plengde dan een
 traan, en ging in weemoed heen. -

En Celles' kleine schaar werd door die
 traan bewogen
 Wie neêrviel van den hoon aan God en
 mensch bestaan. -
 Zij was eerst kort geleên van ver naar
 hier getogen
 En mocht in de oude vest opnieuw haar

tenten slaan;
 Ze ontving, met dankbaar hart,
 uit onbaatzuchtige handen,
 Den tempel, met haar vaan op de
 ongeschonden wanden;
 Hij stond nog ongedeed, schoon 't erfje
 lag in gruis.
 Met dankbare traan in 't oog, liet zij uit
 hare koren,
 Zooals voor honderd jaar, des Heeren
 loflied hooren
 En zwoegde zonder rust tot luister van
 Gods huis.

Zij ziet des ... (onleesbaar) traan gestort
 bij deze muren
 En giet in zijne ziel de onwrikbare hoop
 op God,
 Die lang, doch niet te lang, ons zuchten
 kan doen duren,
 Die wijs en wis geleidt der schepslen
 wislend lot.
 En eerlang zag men hier de vaan des
 kruisen pronken
 Den broedren in 't verschiet een hechte
 woon geschonken
 Die 't slecht gehuisde lijf een veilige rust
 biedt;
 Doch in 't beloofde land zal men niet
 binnentreden
 Dan na een langen strijd met
 christenmoed gestreden,
 Want schoon de zege lacht, hij lacht
 slechts in 't verschiet. -

Men hunkert naar den palm, doch schrikt
 terug voor 't euvel,
 Ons faalt wat Peru draagt en Californies
 schoot;
 Welaan gaadt U ten strijd, spreekt Prior
 van den Heuvel,
 Schept moed! Het oog tot God, die altijd
 redding bood! -
 Dat woord beurt allen op. Met kinderlijk
 vertrouwen
 Slaat men de hand aan 't werk. Daar
 rijzen de gebouwen,
 Ten wolken opgevoerd, als door een
 toovermacht; Zij zwoegden met elkaar
 eenstemmig, zonder klagen
 Zij hebben nauw vereend en naamloos

leed gedragen

En onder 't zoete zuur werd ras de taak volbracht.

Zal ik op dezen dag, O Broeders! 't leed herdenken

Uw zweet en ook uw traan, in
eenzaamheid geschreid?

Neen 'k zal uw braaf gemoed, uw reine
deugd niet krenken

Ontvangt mijn dank en 't loon door God
u toebereid;

Al is uw hoofd te vroeg met zilverdraad
doorrogen

't Zijn wonden in den strijd, op 't veld
van eer gekregen;

En als gij in dit erf uw hoofd ter ruste legt
Dan vaart gij opwaarts heen, omringd
van englenkoren

Dan zult gij uit 's Heeren mond die
zaalge woorden hooren

In 't klein waart gij getrouw, ga binnen,
goede knecht!

Wij staamlen onzen dank aan U,
Hoogwaardig Deken

Gij helpt met hard en woord en
onbekrompen hand

Ontvangt denzelfden dank, Gij, Herders
dezer streken,

Steeds stijgt voor u een beê uit den
kloosterwand.

Wij blijven nog een poos op uwe gunsten
staren,

En dan, dan gaan wij heen, aan 't eind
der korte jaren

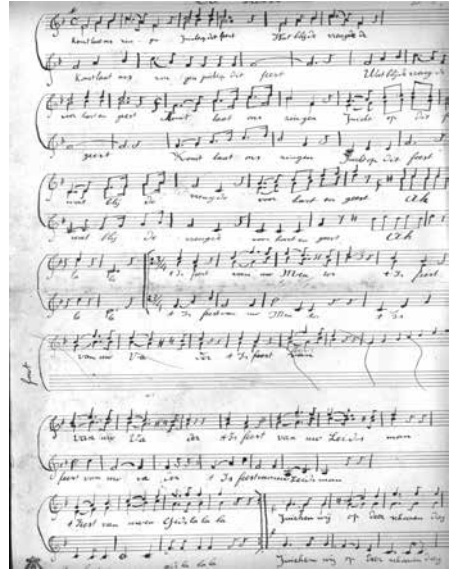
Ons aller toegedeeld door de Eeuwige
Majesteit:

Doch pijlers! Gij blijft staan, en geeft nog
lang na dezen

Het verste nageslacht, in gouden inkt te
lezen:

“Gedenkt der milde hand in vrome
dankbaarheid”.

Bouman was ook toondichter. In het
kruisherenarchief worden verschillende
composities of bewerkingen bewaard,
waaronder *La Valse*, d.d. 13 juni 1896, bij
gelegenheid van het feest van prior
Antonius Arcadius Van den Heuvel. ⁽³⁾

Bij gelegenheid van zijn veertigjarig
professioniejubileum boden zijn confraters
hem het volgende gedicht aan:

Waar veertig jaren werd gebouwd
Met zegen van den Hooge
Daar wordt geen Boumans werk
berouwd.

Daar moet de stichting bogen
Op diepen grond – en kroon en lijst.
En gevelspits en toren

Die naar een hooge lucht verwijst
En daar schijnt in te boren.

't Stemt al des bouwman's lofaccoord
Dien God benedijde

Wijl al zijn werken uit één woord
Een godlijk woord gediide

Dat woord?: Ik Beloof – 't Is veertig jaar
Van bidden, rustloos zwoegen

't Geheim dier kracht? – Gij vondt het
dàár

Waar al die vonden vroeger.

Gij ook gij badt, en 't volle lot
(Zeer rijk) werd u gegeven.

Dat tuigt uw dankend hart voor God
Dat wij, die met u leven.

En de Orde staart op 't vele goed
In dankgebed verzonken.

God dank! zegt zij in 't blij gemoed,

Dat Boumans me is geschonken.
God late u hier nog lang, zeer lang
Om werkend Hem te loven
Om stichtend allen voor te gaan
Recht op de gouden kroning aan
Hier eerst – veel later boven.
Uw juichende confraters. ⁽⁴⁾

De Eerste Wereldoorlog

Op 5 oktober 1914 bezetten Duitse soldaten Maaseik. Om kwart over tien arriveerden de eerste soldaten aan de Bospoort: vijf verkenners per fiets en twee geblindeerde auto's. Daar werden zij opgewacht door de 81-jarige Bouman. Burgemeester Driessen had hem gevraagd om de Duitsers tegemoet te treden om te voorkomen dat de stad eenzelfde lot zou ondergaan als vele andere steden en gemeenten, waar de Duitsers moord en brandstichting op hun geweten hadden. Kruisheer Drost beschreef de ontmoeting van Theodoor Bouman met de Duitsers in zijn oorlogskroniek ⁽⁵⁾: *“Heden zal het College voor de externen geopend worden. ‘s Morgens om 8 uur kwamen er een dertiental. Daar kwam de tijding, dat de Pruisen in aantocht waren van de kant van Eelen. Dit bericht verspreidde overal schrik en ontsteltenis. Bij honderden vluchtten de inwoners over de naburige Nederlandsche grenzen naar Roosteren, Stevensweert, Thorn, Neeritter, Weert, enz. Alles werd daar in beslag genomen: huizen, stallen, schuren werden overvol en konden de groote menigte niet bergen, zoodat velen onder den blooten hemel moesten overnachten. Alleen van Maeseyck schat men het op ongeveer 2000 personen. Om kwart voor tien kwam de voorhoede der Pruisen aan. Eerts (sic) 5 soldaten op fietsen plus twee geblindeerde auto's, die bezet waren met gewapende manschappen. Zij hadden een groote bus met benzin (sic) en stroo achter op den eersten auto om bij gelegenheid alles in brand te steken. ⁽⁶⁾ Aan de Boschpoort werden zij ontvangen door den Eerw. Kruisheer Bouman, die daartoe door den Heer Burgemeester was uitgenoodigd, om*

te voorkomen, dat Maeseyck in brand werd gestoken. Hier steeg een hoofdman uit den auto en vroeg in 't fransch of er soldaten waren. Doch op het ontkennend antwoord, wees een der Pruisische soldaten naar de burgers, die op de wallen bij de nadering der Pruisen haastig wegscholen, en vroeg: zijn dat geen franktireurs? Hierop kwam het antwoord dat de burgers hunne wapenen hadden moeten inleveren en dus niets kwaads konden uitrichten. Hierop noodigde de Hauptman den Eerw. Heer Bouman uit, om per auto naar den Heer Burgemeester te rijden. Terstond reden zij de Boschstraat in tot voor het stadhuis op de Markt, waar de Heer Burgemeester Driessen hen opwachtte. ⁽⁷⁾ Hiermee was de zending van den Eerw. Bouman afgelopen en kon naar huis gaan. Daarop werd de Heer Burgemeester uitgenoodigd in den Duitse auto mee te gaan naar de Duitse commandant op de Eelensche weg tot beveiliging der Duitse troepen en bezetting of inkwartiering der manschappen.”

117

Gouden kloosterjubilaris

In 1896 en 1902 was Theodorus Bouman definitior van de orde, raadslid van de magister-generaal. Van 1903 tot 1909 was hij subprior in Maaseik. Cornelius Van 't Klooster (1856-1943) was toen prior. Op 5 maart 1910 werd Bouman gouden kloosterjubilaris. Uit de feestpreek van prior Ludovicus Züfang lichten we een kort fragment: (...)
“Daarom Hoogg. Jub. wien heden het voorrecht ten deel valt van uw gouden professiefeest, bij den eer die God u schenkt, voegen ook wij onze diepgevoede huldeblijken. Ik nader tot u in naam van onze H. Orde, in naam van mijn eerw. medebr. om aan uw voeten neder te leggen de hulde onzer hoogachting en dankbaarheid tevens voor de onvergetelijke diensten aan onze H. Orde in 't bijzonder aan ons kloosterwezen. En die hulde wordt uitgedrukt door de plechtigheid die aanstonds een aanvang neemt. Nog eenige oogenblikken en een kind zal tot u naderen dragende een gouden kroon en

een gouden staf. In dat onschuldige kind zit een eenvoud, en onschuld, uw vlekkeloos leven voorgesteld. In den staf zie ik den steun der goddelijken genade, die in uwe grijsheid u stutten moge. In de kroon zie ik de eeuwige kroon des hemels die u wacht. Ik nader tot u in naam der geachte bevolking van Maeseeyck die aan u is gehecht, die u hoogacht en u haar dankbaarheid uitdrukt. Eindelijk nader ik tot u om aan uw voeten neder te leggen de oprechte hulde uwer geachte familie, die gij hebt verlaten om Gods wil, (...). ⁽⁸⁾

Negen jaar later, op 28 juli 1919, overleed Theodorus Bouman in Maaseik en werd op 31 juli begraven in Heppeneert.

118

- 1 Archief Kruissheren Maaseik, V.K.1.1, p. 56r.
- 2 Archief Kruissheren Maaseik, V.M.1.16, p. 5.
Op 12 februari 1866 werd een Caecilia-koor opgericht. Archief Kruissheren Maaseik, V.A.2(2). Uit de rekeningen van het klooster blijkt dat dit koor regelmatig een glas dronk (wijn, bier, cognac), dat er getraceerd werd op sigaren, koekjes en broodjes. De inkomsten van het koor werden bekomen via giften en een collecteschaal die op het doksaal stond. Archief Kruissheren Maaseik, V.K.9(1), passim.
- 3 Archief Kruissheren Maaseik, V.J.5 (3).
- 4 Archief Kruissheren Maaseik, V.J.5 (4).
- 5 Archief Kruissheren Maaseik, V.A2 (4).
- 6 Bij de inname van dorpen en steden grepen de Duitsers gemakkelijk een 'incident' aan om te moorden, huizen in brand te steken, te plunderen en te roven. Schoten bijvoorbeeld werden door de Duitsers geïnterpreteerd als 'heimelijk (vanuit een of ander huis) schieten op de Duitse soldaten'.
- 7 Joannes Andreas Ludovicus Driessen was gehuwd met Joanna Maria Hubertina Vanvenckenray. Het echtpaar kreeg negen kinderen, van wie er twee op jonge leeftijd stierven. De katholieke burgemeester Louis Driessen was wijnhandelaar. Met zijn gezin woonde hij in het Molenijzer (Bosstraat 14). Zijn vrouw was Vlaamsgezind. R. JANSSEN & W. SANGERS, Jeanne Driessen en de christelijke sociale vrouwenwerken in Limburg. in: Maastrandse Sprokkelingen, nova series, jg. 7, nr. 5, maart 1984, p. 5.

J. M. J. A. O.

Zijne genade is in mij niet ijdel geweest.
Ik heb meer dan anderen gewerkt, niet ik, maar
de genade Gods in mij. (I Cor. XV, 10)

Bid voor de ziel van Zaliger
Den Zeer Eerw. Heer

Theodorus BOUMAN

Kanunnik regulier der Orde van het H. Kruis

Geboren te Weert (Rhin prov.)	16 Dec. 1832
Geproest te St. Agatha	5 Maart 1867
Professor aan 't College te Maeseeyck	April 1867
Priester gewijd	7 April 1863
Jubilaris	5 Maart 1910

Overleden te Maeseeyck, voorzien van
de H.H. Sacramenten der stervenden, 28 Juli 1919

De plechtige lijkdienst zal plaats hebben op
Donderdag 31 Juli, ten half tien, in de kerk der
E.E. Kruissheren.

—

De eerekroon is de hooge ouderdom, die op den
weg der gerechtigheid gevonden wordt,
(Spr. XVI)

Hij toch heeft met God gewerkt; Wie is hij en
wij zullen hem loven? Want hij heeft wonder-
bare dingen in zijn leven gedaan.

De wereld verachtende en over al het aardsche
zegevierende heeft hij rijkdommen verzameld voor
den hemel, met woord en daad God lovende en
verheerlijkende ten allen tijde.

(I Reg. XIV 15, Brev. Rom)

Zingt Hem (dus) een nieuw lied; looit Hem
met snaar en orgelspel.

Zalig zij die velen in hunne jeugd zullen onder-
wezen hebben; zij zullen schitteren als sterren aan
het firmament.

Zalig hij die zich onder Maria's bescherming
heeft gesteld; vijftig jaren geleefde hij eene ta-
rijke schare naar Maria's heiligdom.

Maria, toon, dat gij zijne Moeder zijt,
H. Hart van Jezus, ik heb betrouwen op U.
(300 d, all.)

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.

MAESEYCK VANDER PONCK-ROBYNS

7. Vreug opstoeën is gei profi-jt: d'és vreug hónger en vreug sji-jt. (= filosofie van een langslaper)
8. Lever ein ei in de hand es in de hoon häör vot. (= Liever een vogel in de hand dan tien in de lucht.)
9. Gank pisse woës-te de beer gedrónken höbs. (= Los alles op, op de juiste plaats.)
10. Dae haet het zwart gare neet ówtgevónje. (= Hij is niet snugger.)
11. Es de boeëter deur is, lieërt men ze broeëd druueg ieëte. (= Men zal zich moeten aanpassen aan de omstandigheden.)

119

Maaseiker spreekwoorden, spreuken en gezegden (nova series)

Tony Van Wijck
Cartoons: Gerard Segers

1. Hae is neet vi-js gevalle. (= Hij lust alles.)
2. Op 'ne vi-jze kieër. (= op een bepaald ogenblik)
3. Di-j trouwe get laat. (= Zij verwachten een kind voor dat het huwelijk gesloten is.)
4. Dae vaemt 'm nogal. (Hij is goed en snel aan 't eten.)
5. Dao vilt mieër nieëve mich es op mich. (= zegt een eeuwige optimist)
6. 'Ne lieëventige mins zjyt mieër aaf es e kepot verke. (= zegt een eeuwige klager)
7. Zi-j haet gei broeëd op de plank. (= zegt men van een 'platte' vrouw)
8. Dae miech wilt kloeëte, mó't vreug opstoeën. (= Zo gemakkelijk kun je me niet voor de gek houden.)
9. Zich zörg make uuëver óngelagde eier. (= Geen zorgen voor morgen.)

16. Emes ònger zi-jn erte sjeete.
(= iemand voor het hoofd stoten)
17. Gein i-js en toch sjaatse. (= zegt men van iemand met platvoeten)
18. 't Geit rieëngle: de verkes loupe mèt struuë in de mówl. (= spottend gezegd tegen een sigarenroker)
19. Vi-js verkes wieëre neet vèt. (= Je moet niet te kieskeurig zijn.)
20. Waas-te aan ei verke voors, kri-jgste aan spek trök. (= Als men geeft, krijgt men ook iets terug.)
21. Het zieëkerste vuur niks verkieërd te doon is alles doeër angere te laote doon. (= Wie niets doet, doet nooit iets verkeerd.)
22. Este den truk doeër höbs ... (= Als je weet hoe het werkt ...)
23. Det geit diech nog vaore. (= Daar zul je spijt van krijgen.)
24. Dae haet väöl vel rónd zi-jne mónd.
(= Hij is een grootprater.)
25. Dae kan gei verke in 'nen hook hawwe. (= Hij heeft o-benen.)
26. Di-j mèlk is zieëker van ein blaw ków. (= Die melk is met water gedoopt.)
27. Dae is van de ratte genejd. (= Hij is een lepe kerel.)
28. Dao kuns-te e stäölke van pakke.
(= Daar kan je een voorbeeld aan nemen.)
29. Vuur 'ne rappe en vuur 'ne langseme is 't op dezelfden daag nówjaor. (= Je hoeft je niet te haasten.)

30. De kóns allein mer mislökke es-te ophils mèt perbeere. (= De aanhouder wint.)
31. Dae bli-jft dao uuëver snoeëtere. (= Hij blijft daar over doordrammen.)
32. Nao de groeëte sjoel goeën. (= Van het lager naar het middelbaar onderwijs overgaan.)
33. Hae kik mèt zi-jn lènker oug in het rechtermaelke van zi-j weimeske. (= Hij is scheel.)
34. Get waas-te good wegguuëfs bès-te noeëts kwi-jt. (= Wat je aan een vriend weggeeft, verlies je niet.)
35. Ze höbben häöm in 't hospetaal mismeisterd. (= Ze hebben hem in het hospitaal verkeerd behandeld.)
36. Maak ins e bietsje v'rówt. (= Schiet een beetje op.)
37. Hae haet zich lieëlik in zi-jne vinger gesnieëje. (= Hij heeft te veel onkosten gemaakt.)
38. Minse zeen wi-j ieërpel: de bèste zitten ónger de grónd. (= Over de doden niets dan goed.)
39. Dae haet d'n dujvel en zi-jn moor in hóws. (= een slechte vrouw plus de schoonmoeder)
40. Det geit ouch geine sjoënen doeëje zeen. (= Hij is aartslelijk.)
41. Es det nog lang doort zal het rap gedoeën zeen. (= Stel mijn geduld niet op de proef.)
42. Dae zi-jn bille verbrandt maag bli-j zeen det-er neet andersóm sting. (= uitleg overbodig)
43. T'r gei good oug in höbbe. (= het niet zien zitten)
44. Einen optiemis vergis zich ieëve dèk es eine pessiemis, mer hae is gelökkiger. (= Een optimist kan beter met fouten overweg.)
45. Traone verdunnen het verdreet. (= Eens goed kunnen wenen verzacht het verdriet.)
46. Dae is zoe lieëlik det-er gei mómmegezich nuuëdig haet. (= Hij is erg lelijk geschapen.)
47. Det höbbe ze neet tieëgen 'nen douve gezag. (= Ik heb het goed begrepen.)
48. Woe iech vreuger van wakker laag, likg iech nów langs te sloope. (= zijn vrouw)
49. Hae vergit den hölf van het sjoëen waer. (= Hij is vergeetachtig.)
50. Es-te nao de Maas geis, paks-te toch gei water mèt. (= Aan rijken geeft men geen geld.)
51. Ein zoeëg is ein erm sjaop: ze haet 'ne baer van 'ne vent en verkes van jung. (= woordspeling met dubbele betekenis)
52. Niks zoe sjoëen es werk, det sprik diech neet tieëge en kump diech neet nao. (= uitleg overbodig)
53. Es-te ouch neet wi-jzer wuuërs, awwer wuuërs-te van allein. (= Als je dom wilt blijven, moet je het zelf maar weten.)

De tijd vliegt snel, gebruik hem wel...

122 *Marcel Leduc*

Na het overlijden van mijn vader vond ik bij het opruimen van het woonhuis een map met oude foto's. Daarin zat ook dit prachtig portret van leerlingen van de école moyenne van Maaseik uit

het schooljaar 1935-1936. Op de onderste rij - pal in het midden - zit mijn moeder Alice Janssen, geboren in 1928 en gestorven in 1995. De leerlingen op deze foto, vermoedelijk gemaakt in de Lekkerstraat, moeten dus bijna allemaal geboren zijn rond 1928. De trotse onderwijzer is Francis Vranckx, die in 1935 werd aangesteld in Maaseik als onderwijzer van het derde leerjaar. Vijfentwintig jaar later zou ik bij dezelfde bevlogen man leren hoofdrekenen en voordragen. Iedere week noteerde hij in een mooi handschrift op het bord een spreuk. De titel boven deze korte tekst is er een voorbeeld van.

Wie zichzelf terugvindt op deze foto of leerlingen herkent, mag de eigennamen doorgeven aan het Documentatiecentrum Maaseik. De medewerkers ervan proberen het verleden te behoeden voor totale vergetelheid (werkgroep@maaseik.be).

W.O. II: een korte amourette in het najaar van 1944

Martin Boonen

Van de heer Peter Roufs uit Maasbracht ontvingen wij enkele bladzijden kopie uit een Engelstalig boek dat als titel draagt "The Angel to the Elbe". Het bevat de oorlogsherinneringen van de Engelse soldaat Jim Justice, die in 1944 hier in Europa het nazisme bevocht en als bevrijder in het najaar van 1944 een tijdje in het toen bevrijde Maaseik verbleef. De jonge soldaat Justice behoorde tot de "Rifle Brigade Desert Rats" en had dus blijkbaar, voor hij in Europa werd ingezet, ook al deelgenomen aan de gevechten tegen de Duitse troepen van Rommel in de Noord-Afrikaanse woestijn. Ook de titel van zijn boek heeft enige verklaring nodig. "The Angel", letterlijk "De Engel", verwijst helemaal niet naar een hemels wezen. Het was in die tijd de naam van een populair café in Londen en werd in die jaren in de volkstaal de naam van de hele wijk waar onze bevrijder opgroeide en zijn jeugd beleefde.

Nu wordt de merkwaardige titel van het boek ons duidelijk, want daar uit The Angel kwam Jim Justice vandaan en aan de Elbe, een rivier in Duitsland, maakte hij als soldaat bij harde strijd deel uit van het geallieerde leger en maakte hij

ook het einde mee van de rampzalige oorlog en van het Hitlerregime. Op zijn verre tocht richting huiswaarts, najaar 1944 of begin 1945, bereikte de jongeman Maaseik, dat in september 1944 bevrijd was. Maar de oorlog was nog niet voorbij. In het ondertussen bevrijde België werd Maaseik toen nog haast elke dag beschoten door Duitse kanonnen vanuit Susteren. En na een verre en lange tocht bereikte onze jonge held eindelijk het bevrijde Maaseik, waar hij ondanks de dagelijkse obussen rust vond, en niet alleen rust. Waarschijnlijk verbleef hij er enkele weken. Tijdens het korte verblijf ontmoette hij alhier de jonge en mooie Maaseiker Kit (Neel), leerlinge in de school van de ursulinen. Samen gingen Kit en Jim enkele malen naar een film kijken in zaal Van Eyck, ja zelfs eenmaal naar een dansavond. Eenmaal, zo schrijft hij in zijn boek, werd hij door de ouders van het meisje uitgenodigd op een etentje en het was of hij na maanden van ruw leven en sobere soldatenkost in de hemel terecht kwam. De ouders van Kit leken welgestelde mensen, ondanks de voorbije oorlogsjaren, in tegenstelling met de Hongerwinter van 1944 die volop heerste in Noord-Nederland. Jim Justice at er fabuleus smakelijk en genoot ondertussen van de aanwezigheid van de mooie Kit. Maar al vlug na enkele Maaseiker weken eindigde het mooie sprookje. De brigade van Jim verliet Maaseik. Er bleven voor de jonge Jim alleen maar mooie herinneringen over, herinneringen die hij jaren later opriep en neerpande in het boek over zijn oorlogservaringen, "The Angel to the Elbe". Met onze dank aan de heer Peter Rouds.

Jim Justice

124

The Angel to the Elbe

Staf van Sint-Jakob of stok van Jan Peeters?

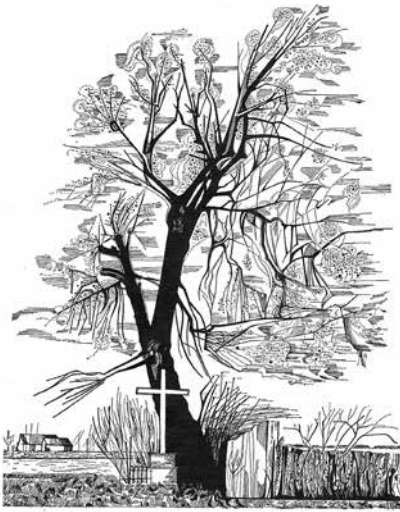
Marcel Leduc

In mijn herinnering ligt het beeld haarscherp vast. Met krachtige bewegingen trekt Jan, verfborstel in de hand, felle kleurgolven op een brede watervaste plaat. Hij doet een paar stappen terug, kijkt even, loopt opnieuw behoedzaam naar het paneel en voegt dan energiek enkele vegen toe aan het tafereel. Hij en ik staan op het binnenpleintje van zijn huis naast de kerk van Heppeneert in het voorjaar van 1985. We praten over de praktische problemen en de artistieke moeilijkheden van een gedurfd idee, dat hij wil realiseren in de uiterwaarden van het stille gehucht. Jan Peeters, kunstenaar en dichter, werkt aan een eigenzinnige interpretatie van de weg die Jezus aflegde van de rechtbank naar Golgotha, de plaats waar hij werd terechtgesteld. Die calvarietocht wil Jan uitbeelden op zes grote kruisen en verwoorden in zes gedichten die evenzovele bezinningsmomenten moeten worden voor de bedevaarders naar Onze-Lieve-Vrouw van Rust. Maar wie de evocatie bekijkt, opgesteld net achter het *muurke* op de Maasdijk, vindt geen rust, wel eerder onrust. Zoals een ware kunstenaar lost Jan het raadsel van het leven niet op, maar

diept hij het nog verder uit. Zijn visie op Jezus is controversieel: de gelovige, lijdende Messias twijfelt aan God. “Ongehoord”, vindt de goegemeente. De kruisweg van de charismatische man uit Nazareth wordt ook een kruisweg voor Jan: hoon over de artistieke creatie en een diep gat in zijn lege portefeuille wegens de aankoop van dure materialen worden zijn deel. Het gebrek aan erkenning maakt hem depressief en hij wil vertrekken uit Heppeneert, waarover hij smalend begint te praten. Het zal echter nog tot in 1990 duren vooraleer Jan verhuist naar Hasselt. In dat jaar ontwerpt hij nog vier tekeningen en gedichten onder de niet mis te verstane titel ‘Laatste kunstkalender uit Heppeneert’. Daarna sluit hij de deur van het huis waarin hij al lang geen thuis meer vond.

125

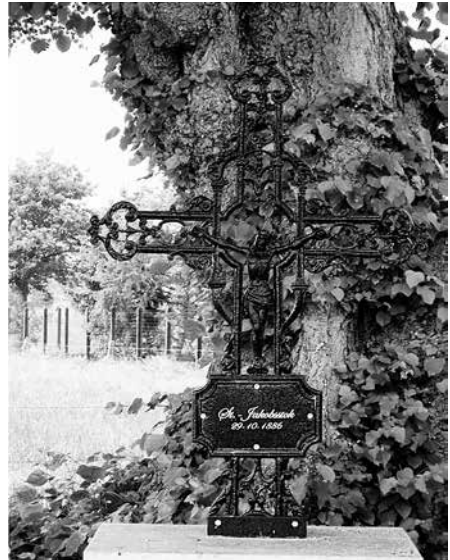
Toch werd me achteraf pas duidelijk dat het landelijke gehucht ten zuiden van Maaseik een bijzondere rol heeft gespeeld in het leven van de kunstenaar Jan Peeters, intussen ruim zestien jaar overleden. Het begon al in 1975, toen hij de brochure ‘100 jaar in Heppeneert’ illustreerde met schitterende tekeningen en miniatuurtjes. Het boekje werd uitgegeven als hommage aan Marie Deckers, die op 1 mei van dat jaar als eeuweling gevierd werd. Naast verschillende fijnzinnige schetsjes vallen er vier bladvullende tafereelen in op, gemaakt met de rotringpennen die bij Jan overal te graai lagen. Het eerste staat op het omslag van de brochure: een fantasievolle kijk van Jan op Heppeneert vanaf *genekant*. Verder zijn er tussen de teksten door nog drie tekeningen opgenomen. Een geheimzinnig portret van de honderdjarige Marie Deckers, een winterse visie op de Sint-Gertrudiskerk en een strakke pentekening van een boom en kruis, die hiernaast als illustratie te zien is. Daarbij wil ik een korte toelichting geven.

St. Jakobsstok.

De tekening met de titel 'St.-Jakobsstok', afgedrukt op pagina 33 van de brochure, is de weergave van een bestaande situatie. Wie in de Scherestraat te Heppeneert wil gaan kijken, kan vaststellen dat de boom, de tweetrappige sokkel en het kruis er nog altijd staan. Onmiddellijk vallen echter enkele verschillen op tussen fictie en werkelijkheid. Jan heeft de stervende Jezus niet op zijn tekening afgebeeld. Het kruis dat hij tekent, is daarenboven veel eenvoudiger dan het gesmede, christelijke symbool in de Scherestraat. Bovendien is er in realiteit nog een plaatje bevestigd onderaan het kruis, waarop het begrip 'St.-Jakobsstok' genoteerd staat en een datum, namelijk 29-10-1886. Die twee elementen zijn ook niet terug te vinden op de tekening van Jan. Die bewuste datum in oktober, bijna 130 jaar geleden, verwijst naar een ongeval in Heppeneert, waarbij een tweejarige kleuter bijna door een omvallende boom werd verpletterd. Als bij wonder bleef het kleine meisje ongedeerd, volgens de getuigen, omdat zij een schapulier van Onze-Lieve-Vrouw van Rust om haar hals droeg. Zijn die

ommissies banale details, waar we achteloos aan voorbij kunnen gaan of is er meer aan de hand? Een poging tot verklaring.

Kruisbeeld met annotatie in de Scherestraat te Heppeneert.

In de loop van de jaren tachtig heb ik veel en uitvoerig met Jan gediscussieerd over spiritualiteit en geloof. Boedha, Socrates en Jezus, ze werden alle drie grondig vergeleken en gewogen. Jan had een groot respect voor de caritatieve houding van Jezus en hij zou dan ook niet zonder reden een leeg kruisbeeld tekenen. Ik vermoed eerder dat hij de ingreep heeft toegepast op grond van historische feiten. Vertrekend vanuit Duitsland ligt Heppeneert namelijk op de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela. Jakobus de Oudere, één van de eerste leerlingen van Jezus, is de patroonheilige van de wandelaars en ook van de bekende bedevaartplaats in Spanje. Vaak wordt hij afgebeeld met een lange staf, eerder een steun bij het lopen dan een wandelstok, die aan de bovenkant, door het kleine dwarsstukje, de vorm krijgt van een kruis. Jan Peeters,

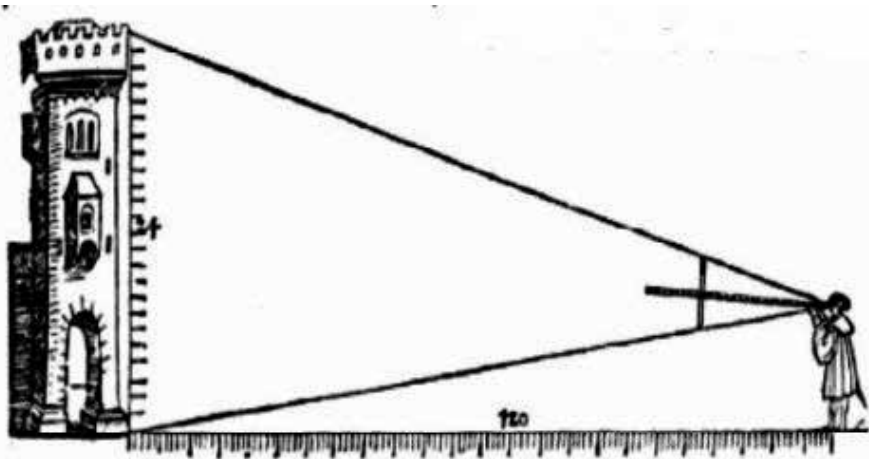
die grondig was ingewijd in de geschiedenis van het christendom, heeft het verhaal van Jakobus en zijn attributen zeker gekend. Ik heb dan ook het vermoeden dat hij een contradictie zag in het tafereel aan de Scherestraat: een kruis met Jezus en de vreemde bijbehorende annotatie 'St.-Jakobsstok'. Wat is de samenhang? In zijn tekening heeft hij die anomalie gecorrigeerd. Het kruis krijgt bij hem de meest sobere vorm en het plaatje met de tekst is verdwenen. Wat overblijft is een betekenisvolle essentie. Het dode kruishout en de boom, teken van leven, staan dicht bij elkaar onder de titel 'St.-Jakobsstok'. Voor een stervende Messias zag hij waarschijnlijk in die compositie geen plaats.

Bovendien is er nog een tweede argument dat kan aangevoerd worden om aan te tonen dat Jan de fictie opzettelijk van de werkelijkheid liet afwijken. Bij het landmeten werd tijdens de Renaissance en later een instrument gebruikt dat bekend staat onder de naam 'Jakobsstaf' of 'graadstok'. Het lijkt als twee druppels water op het kruis zonder Jezus dat Jan in zijn tekening schetst. De 'bacalus Jacobi' is een

uitvinding van de joodse geleerde Gersonides of Levi Ben Gershon. Hij slaagde er tijdens de veertiende eeuw in om met het blote oog en een oordeelkundig gebruik van de staf onbekende hoogten en breedtes te meten, bijvoorbeeld van gebouwen. Daartoe had hij op het lange gedeelte van het kruis een schaalverdeling aangebracht. Met behulp van het verschuivende haakse dwarsstukje en enkele formules uit de trigonometrie kon daarna de afstand bepaald worden. Misschien heeft Jan, die in een familie van wiskundigen is opgegroeid, ooit van die Jakobsstaf gehoord. Dan ligt het voor de hand dat zo'n ding opduikt in zijn tekeningen. Bovendien dekt de titel van de tekening dan ook perfect de inhoud.

127

Laat ik maar meteen toegeven dat mijn interpretatie steunt op premissen, waarvan ik de waarheid niet meer kan aantonen. Mijn visie behoudt dus het etiket 'vermoedelijk'. Misschien heeft Jan simpelweg het raadsel van Sint-Jakob en zijn staf willen vergroten. Als vlerk genoot hij ervan om twijfel te zaaien. Aan het eind van zijn leven gebruikte hij wel een wandelstok, dat weet ik zeker...

Voorbeeld van een man die met een Jakobsstaf de hoogte van een gebouw meet.

Een bijzondere onderscheiding voor een oud-Maaseikenaar

128 *Luc Bleukx*

In februari 2016 kreeg oud-Maaseikenaar Emmanuel De Meulemeester de Magritte du Cinéma 2016 uitgereikt in de categorie decor, dat hij ontworpen had voor de Belgische film "Alleluia" van Fabrice Du Welz.

Emmanuel De Meulemeester is in 1958 geboren te Maaseik als zoon van Pierre De Meulemeester (1931-1999) en Mirèse Cremers (1932-2015). De vader was ooit voetballer bij KMFC, maar als beroepsmilitair verhuisde hij later samen met de familie naar Aarlen, waar zoon Emmanuel ook opgroeide. In zijn jeugd bracht hij vele vakanties door in Maaseik, waarvan hij profiteerde om zeer mooie aquarellen te maken van diverse huisgevels in Maaseik. Hij studeerde aan

de Académie des Beaux Arts in Bergen, trouwde met een Franse zangeres, Françoise Breut, verhuisde naar Brussel en geeft thans les aan de ESAPV (Ecole Supérieure des Arts Plastiques et Visuels) in Bergen en de Ecole Supérieure de l'Image in Brussel. Naast zijn onderwijstaken houdt Emmanuel zich bezig met het ontwerpen van decors voor speelfilms. Als resultaat van die activiteit mocht hij dan bovengenoemde prijs in ontvangst nemen.

Wat is nu de Magritte? De Académie André Delvaux heeft een aantal jaren geleden een soort Oscar ingericht voor Franstalige films. Het kan ook beschouwd worden als een tegenhanger van de Vlaamse Ensorprizen. Jaarlijks worden aldus 22 prijzen uitgereikt, helemaal vergelijkbaar met de Oscaronderscheidingen, zoals: beste speelfilm, beste acteur, beste actrice, enz... In dat kader kreeg Emmanuel de prijs voor het beste decor.

De prijzen zijn gereserveerd voor Belgen, maar een taalbarrière bestaat hierbij niet, want dit jaar vielen ook Veerle Baetens en Wim Willaert in de prijzen. Een en ander heeft geleid tot de nodige ergernis bij Madame Non.

Vanuit Maaseik een dikke proficiat aan Emmanuel voor deze prijs en wij hopen dat hij in de toekomst nog vaker van zich zal laten horen.

Legendes en sagen bij de Maaseiker bruggetjes

Wim Corstjens
Foto: Roger Maes

Sommige foto's op de kaft van de huidige jaargang zijn onlosmakelijk verbonden met legendes.

Marietje Broens vestigde in 'De Maaseikenaar', 1972, nr. 2, al de aandacht op de etymologie (= woordafleidkunde of woordherkomst) als onderdeel van de taalwetenschap, dat voornamelijk door filologen en hobbyisten wordt beoefend. Nochtans heeft de 'volkmens' vele onbekende of vreemde woorden een betekenis

gegeven, die meestal niet strookt met de wetenschappelijke verklaring. Vandaar het begrip 'volksetymologie'. De 'volkse' uitleg over een bepaalde herkomst van woorden kon wel eens tot een hele sage uitgroeien.

Over het 'Leugenbrugje' schreef Marietje toen wat volgt:

"Deze sage benadert de legende, daar ze gebaseerd is op het bekende rozenwonder, in de Middeleeuwen zeer geliefd, vandaar de grote verspreiding; vb. Elisabeth van Hongarije, enz. Deze sage gaat terug tot de tijd van de Aldeneikse heiligen, die zelf de stenen bij elkaar zochten om een kapel te bouwen; aangezien natuurlijkerwijs dicht bij de Maas talrijke grote stenen (klauwen) te vinden waren, werd de plaats "Klauwenhof" geheten. Over de "Groene Weg" begaven de heilige zusjes zich - met de stenen in hun voorschoot - naar een brugje waar hun vergramde vader hen opwachtte en hun streng naar de inhoud van die voorschoot vroeg. Angstig logen zij: "Rozen!" en zie, de wantrouwige vader vond inderdaad rozen. Het brugje kreeg de naam "Leugenbrugje" omwille van die leugen om bestwil en ter herinnering aan het mirakel.

129

Maaseikenaren publiceren

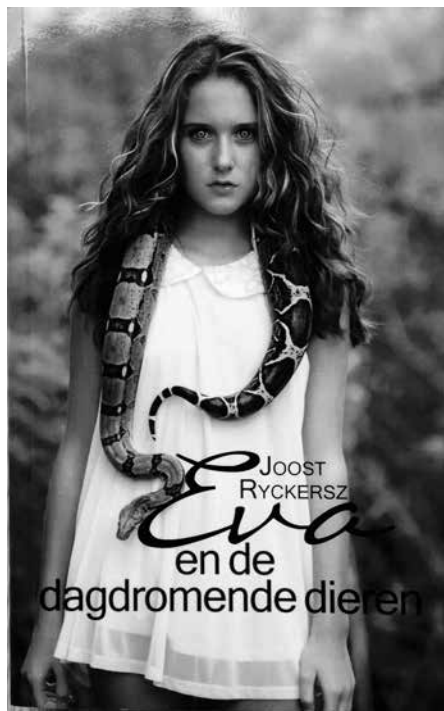
130 *Jaak Bergers*

De naar Kapellen (Antwerpen) in 1974 uitgeweken Maaseikenaar Johan Strijkers (°09-01-1954) publiceerde onder het pseudoniem Joost Ryckersz in 2015 een opmerkelijke roman met als titel 'Eva en de dagdromende dieren'. Het is geen roman zoals Gerard Walschap de roman definieerde; een verhaal, niets meer dan een verhaal, een begin en een einde met daartussen een evoluerend en

duidelijk chronologisch verloop. Na WO II onderging het romangenre ingrijpende veranderingen, zowel thematisch als structureel. Begrippen als sleutelromans, sciencefiction, toekomstromans, magisch realisme, bekentenisliteratuur, briefroman, ik- en hij-romans zijn maar enkele voorbeelden hiervan. Zijn werk is deels autobiografisch. Wie van Johan Strijkers een klassiek verhaal verwacht, komt bedrogen uit. Het boek is een eigenzinnig werkstukje, begonnen als een soort proeve in het zog van Marcel Proust om de lezer mee te trekken in het hoofd van één man gedurende één etmaal in één lange mijmering over cultuur versus 'Dieu', liefde versus lust, over oude en nieuwe waarden en normen, over vervreemding en verving. Het hoofdpersonage Joost had eerst aan kinderen voorgelezen in een bibliotheek, aan bejaarde mannen in een rusthuis en aan Jo, een blind geworden jonge vrouw. Haar leest hij in dit boek gedurende twaalf zondagnamiddagen de twaalf hoofdstukken voor van een manuscript dat hij op een erg toevallige manier verkreeg. Korte tijd voor hij naar de autokeuring moest, poetste hij zijn wagen en vond een USB-stick. Die was wellicht verloren door een autostopper die hij recent had meegenomen. Hij hoopte dat de man zou opdoemen en zich bekend maken, maar dat gebeurde niet. Het hele verhaal van op de stick, 12 hoofdstukken, leest hij op aanraden van zijn huisarts voor aan Jo. Cursief staat in flarden een ander verhaal, in gewone stijl, met o.a. commentaar op en bedenkingen over die 12 leestijden. De schrijver hanteert in het voorgelezen boek, in de gedachtstroom van de hak op de tak, een geleerde taal vol met vaktermen, citaten en verwijzingen naar Grieken en Romeinen, songtitels en zelfs een spel rond en met het getal twaalf. Hij formuleert ook zelf vaak en origineel begrippen en waarheden in te onthouden oneliners.

Het boek kan best gelezen worden door volwassenen met relatie-ervaring en leeservaring, die een kijk in de denkwereld van een ouderwordende man interessant vinden of door leesclubs die houden van epische, moeilijkere literatuur zonder duidelijke verhaallijn(en). Het kan besteld worden bij uitgeverij boekscout.nl (€ 26,19), bij bol.be (€ 23,19) of bij de schrijver zelf, Korte Franselei 3A, 2950 Kapellen (€ 21,-).

De Groeëte Mëzeikër Diksjënaer

Tony Van Wijck

Zoals u bekend is, verleenden vier leden van onze redactie hun actieve medewerking aan 'De Groeëte Mëzeikër Diksjënaer'. Het imposante boek wordt inmiddels gelay-out en verschijnt na de zomervakantie.

Omdat het Maaseiker woordenboek intussen in 1 350 bladzijden is uitgegroeid tot een encyclopedie van onze taal, van onze cultuur en van het Maaseiker leven in de laatste 150 jaar, durven wij u dit boekwerk warm aanbevelen.

Gesteld dat u zinnens bent deze Maaseiker dictionaire te kopen, willen wij u vragen liefst nu erop in te tekenen. Wij vragen u dit omdat men bij het in druk geven van een boek natuurlijk boter bij de vis dient te hebben.

De verkoopprijs van dit onder bescherming van de provincie Limburg omvangrijke en door de Stad Maaseik luxueus uitgegeven boekwerk bedraagt – op uitdrukkelijke wens van de makers – tijdens de inschrijfperiode (tot juni) en dit enkel voor de eerste 500 exemplaren slechts 20 euro. Bestellen kan via www.maaseik.be.

Met dank voor uw belangstelling voor dit bij uitstek Maaseiker cultuur- en leeswoordenboek.

Een Maaseikenaar publiceerde...

Jan Gerits

132

De literaire reeks *"Limburgse Monografieën"*, die sinds 1990 door de Koninklijke Vereniging van Limburgse Schrijvers wordt uitgegeven, is zowel gewijd aan reeds overleden als aan nog actieve Limburgse auteurs en hun letterkundige bedrijvigheid. De 106 afleveringen die inmiddels in de reeks zijn opgenomen, vormen de basis van een Limburgse literaire encyclopedie en geven al een behoorlijk beeld van de mannen en de vrouwen die op hun manier bijdroegen tot de letterkundige creaties in de provincie Limburg. Tot de geregelde medewerkers aan die driemaandelijks naslagwerken behoort kruisheer dr. Roger Janssen, die sinds 2006 al een tiental publicaties in de

biografische reeks liet opnemen. Zijn brochures zijn telkens gewijd aan confraters-kruissheren die van Limburgse afkomst zijn of geruime tijd in de provincie als auteurs werkzaam waren. In de voorbije jaren schetste hij al de levensloop van de kruissheren Willem Sangers (1915-1987), Marcel Colson (1914-1972), Donaat Sniijders (1919-1992), Mathieu Vinken (1919-1992), Sybrand Drost (1871-1945), Louis Heere (1901-1972), Alphonse Ceyssens (1900-1981), André Ramaekers (1914-1989) en Albert Lantin (1912-1971). Als letterkundigen leverden ze verdienstelijk werk, voornamelijk op het vlak van de geschiedschrijving. Kruisheer Roger Janssen heeft aldus al een opmerkelijke reeks literaire biografieën gerealiseerd en zodoende behoort hij inmiddels tot de meest productieve medewerkers van de *"Limburgse Monografieën"*. Zijn tiende monografie is gewijd aan zijn confrater Cornelius Fredericus Friedeman en draagt als titel: *"Cornelius Fredericus Friedeman (1868-1933) kruisheer en letterkundige"* (*Limburgse Monografieën*, jg. 27, 2016, nr. 1, 43 blz., ill.). Hij werd op 4 maart 1868 geboren in Jutfaas, in de regio Utrecht (Ned.). Na middelbare studies aan het H. Kruiscollege te Uden, waar hij een religieuze en intellectuele ontplooiing genoot, koos hij voor intrede in de kloosterorde van de kruissheren. Hij studeerde filosofie in Diest en theologie in Sint Agatha (Cuijk). Nadat hij in 1896 zijn plechtige geloften had afgelegd, werd hij op 4 juni 1898 in 's-Hertogenbosch tot priester gewijd. Op 17 september 1898 werd Cornelius Friedeman conventualis in Maaseik en leerkracht aan het H. Kruiscollege. Hij bleef er die functie waarnemen tot 1902, toen hij naar Uden verhuisde om er zijn confrater Herman Linnebank (1875-1927) als leraar te vervangen. Van 1904 tot 1930 verbleef hij terug in Maaseik, waar hij zijn leraarstaak aan het college weer opnam. Van 1 maart 1930 tot aan zijn dood was hij conventualis in het kruissherenklooster te Rotterdam.

Kruisheer Cornelius Friedeman overleed in zijn geboortedorp Jutfaas op 10 oktober 1933. Tijdens zijn verblijf in Maaseik manifesteerde zich zijn letterkundige bedrijvigheid. In 1905, toen de kruisheren het gouden jubileum van hun terugkeer in Maaseik vierden, zorgde hij voor de redactie van de gelegenheidsuitgave "Herinnering Gouden Jubelfeest der EE. Kruisheeren van Maaseik 1855-1905", die in 1906 verscheen. Ook was hij in 1905 betrokken bij het taalkundig en geschiedkundig advies van het historisch treurspel "Prior Simon Swillen". Die kruisheer werd in 1599 in Peer gedood. In de periode 1909-1914 liet hij drie bijdragen verschijnen in het tijdschrift "t Dagh in den Oosten", dat tussen 1885 en 1914 in Limburg verscheen. Ook op het sociaal-culturele vlak was kruisheer Friedeman geëngageerd. Geruime tijd fungeerde hij in Maaseik als secretaris van het Davidsfonds. In het oorlogsdagboek, dat op verzoek van prof. dr. Emiel Vliebergh (1872-1925) door die vereniging over de oorlog 1914-1918 werd uitgegeven, publiceerde Cornelius Friedeman de bijdrage "Oorlogsfeitelijkheden te Maaseik". Hij was een vaste medewerker van het tijdschrift "Limburg", dat in 1919 door Oswald Robyns was opgericht, en profileerde zich in 1922-1929 eveneens als een trouwe medewerker aan "De zegepraal des kruises", het missietijdschrift van de kruisheren. De laatste functie die kruisheer Cornelius Friedeman bekleedde, was die van kapelaan te Rotterdam-Tuindorp (1930-1933). Zoals we van hem gewend zijn, schreef kruisheer Roger Janssen weer een degelijke en goed onderbouwde monografie, die het niveau van de literaire reeks zeker versterkt. Wie belangstelling heeft voor de tien bestudeerde kruisheren en hun letterkundig werk, kan contact opnemen met Josiane Moens, Veulenstraat 15, 3870 Heers (Tel. 011 72 67 94; e-mail josiane.moens@gmail.com).

Onze donateurs

Luc Bleukx

Na het afsluiten van de lijst voor ons tweede nummer is nog een reeks betalingen binnengekomen waaronder donateurs. Hier volgt dan een lijst van donateurs van wie de betaling te laat werd ontvangen om nog te worden opgenomen in ons vorige nummers. Tenzij anders vermeld wonen de donateurs in Maaseik.

Mevr. Magda Fransen (Lanaken)
Dhr. Jos Henckens (Meeuwen-Gruitrode)
Dhr. Guy Hoedemakers (Haramsøy (NO))
Dhr. L. Janssen
Dhr. Raoul Lefevre
Dhr. O. Nyssens (Court-Saint-Etienne)
Fam. Pieters-Minten
Mevr. J. Raedschelders
Dhr. M. Raets
Mevr. M.L. Smits
Dhr Jos Van Montfort
Dhr Dennis Vogten

De redactie dankt u voor deze bijzondere steun en waardering.

Norbert Houben te voet van Maaseik naar Santiago de Compostela

134 Wim Corstjens

Wat de Compostelagangers drijft, blijft voor velen een vraagteken. Ongetwijfeld hebben zij een goede reden. Deze legendarische bedevaartroute inspireert immers al sinds de 9de eeuw honderdduizenden, om religieuze, spirituele, sportieve of avontuurlijke redenen. Allemaal beleefden zij onvergetelijke ontmoetingen en schitterende avonturen.

Op 2 april 2016 om 10.30 uur vertrok Norbert Houben, na een korte overnachting in 'De Sjeiven Dörpel', te voet naar Santiago de Compostela. Aan 'De Marathon' wuifde een schare vrienden hem uit. Na een emotioneel *Vivat Van Eyck! Vivat Maaseik!* bij het standbeeld van de gebroeders van Eyck, een kort bezoek aan 'De Starre' en een hoopvolle blik op de wegwijzer 'Compostela' vertrok Norbert, gepakt en gezakt voor een unieke voettocht van ongeveer 2400 km.

Naar wij konden achterhalen, heeft slechts één Maaseikenaar hem dit voorgedaan. In 1545 werd een zekere Goerd Crysers veroordeeld tot een tocht naar Compostela omdat hij zijn stadsgenoot Dirck Puytlinck zware verwondingen had toegebracht (lees hierover meer in 'De Maaseikenaar', 2004, nr. 4). Of de goede man de tocht heeft overleefd en op zijn bestemming is aangekomen, weten wij niet.

Een opsomming van eerdere exploten van Maaseikenaren, die vanuit onze stad of vanuit Saint-Jean-Pied-de-Port deze bedevaart ondernamen en in Compostela geraakten, is zeker onvolledig. Voor aanvullingen houden wij ons ter beschikking.

- In april 1986 fietste de Maaseikenaar Peter Snijkers (toen 61 jaar) met zijn Lummense gezelschap Marcel Ulburgs (toen 69 jaar) vanuit Maaseik naar Santiago de Compostela.
- Renaat Lauwers fietste in 1989, voor zijn 50ste verjaardag, van Maaseik naar Compostela en in 2002, heen en terug!

- Winand Damen fietste in 2004 (hij was toen 63 jaar) naar Saint-Jean-Pied-de-Port in Frans Baskenland, een geliefde startplaats voor de Pelgrimsroute naar Santiago de Compostela, ook wel genoemd de 'Camino', en stapte vervolgens over de 'Jacobsweg', ongeveer 800 km naar Compostela.
- Mieke Deckers en Erik Nijsten fietsten deze route in juli 2002 (lees hierover in 'De Maaseikenaar', 2003, nr. 1).
- Hubert Francot fietste de pelgrimsroute samen met zijn echtgenote Rita in 2004.
- Leen Vanderwaeren ondernam de Camino in april 2013.
- Op maandag 25 april 2016 vertrokken Hugo Hoedemakers - de avonturier die in 2009 samen met Willy Borkelmans de Maas van bron tot monding per kano afvoer (482 km) – en zijn goede vriend Jan Deckers vanuit Saint-Jean. Zij kwamen aan op maandag 30 mei jl.
- Van enkele moedige Maaseikenaren kennen we geen bijzonderheden: Bernard en Marina Bijmens-Fiddelaers (meerdere keren via andere wegen) zouden nu ook weer te voet onderweg zijn (?), Fred Roussard met de fiets, Guido en Marleen Schroyen-Paredis met de fiets.

Alle 'pelegrino's' ontvangen op belangrijke plaatsen een stempel en bij aankomst een officieel diploma.

In de gerestaureerde Capucienkerk zijn voor de pelgrims een achttal kamers ingericht. Van de zusters van Liefde krijgen de gasten een Jacobsstempel.

Compostelastempel van refugium Ter Engelen.

Zeispreuken

136 Tony Van Wijck

In ons vorige nummer hadden we het al over spreuken, waarin we ook de 'zeispreuken' of 'apologische spreekwoorden', ook wel 'wellerismen' genoemd, in het kort bespraken. Al vele jaren ben ik geïntrigeerd door dit verschijnsel. Nu zeggen die geleerde woorden de meeste mensen niet veel, maar een voorbeeld als "Alle bietsjes helpe, zag de begi-jn, en ze pizde in de zieë", maken het iets duidelijker. Vaak is de zeispreuk een beeldende uitbreiding van een gangbare uitdrukking of spreuk (alle beetjes helpen) gevolgd door het woord 'en'. Na dit woord 'en' volgt dan een verrassende, meestal humoristische uitleg, toevoeging of verklaring, met de vermelding van degene die de melding doet (hier: de begijn). Door het opvoeren van deze derde persoon schept de taalgebruiker afstand tussen zichzelf en de situatie. Daarom gebruiken wij deze formuleringvorm vooral om gênante of dwaze situaties minder pijnlijk of beschamend te laten voorkomen. Het gevolg daarvan is dat je de levenswijsheid die in de zeispreuk vervat zit, zo relativeert en ze eerder spottend of zelfs als een mop aan de man brengt.

Hieronder een aantal zeispreuken die ik ooit optekende in Maaseik:

1. 't Is te probeere, zag de boor en hae ging mèt den os nao d'n deur (stier).
2. Alle baten helpe, zag de begi-jn en ze pizde in de zieë.
3. Huuër iech diech? zag den douve.
4. Alles hulp, zag de begi-jn en ze reurde mèt ein naolj inne pap.
5. Het zeen toeëre, zag Zjang en hae zaat mèt de geit op 't daak.
6. Det mót iech nog zeen, zag de blènje.
7. Gelök bi-j ein óngelök, zag de boor, de ków kapot, mer het hui waas ouch op.

8. Gank mer lieëre, zag de boor, diech bès te stóm vuur te boore.
9. Het kan mer gebuuërd zeen, zag de boor en hae vaegde zi-jn vot aaf vuur det er gedoeën haw.
10. Waat iech aan 't koeëre verrees wèn iech aan spek, zag de boor en hae lees 't verke los in 't koeëre.
11. Iech höb de bówk vol van de boor, zag de meid en ze sting op straat.
12. Het is vrieëd, zag den ujl, en hae besjeet ze jónk.
13. Het wieërdt ei good boeëterjaor, zag de boor, want hae zaag zi-jn vrouw aan häör batse dabbe.
14. Det hulp tieëge de mujs, zag de boor, en tón stoeëk er zi-jn sjeur in brand.
15. De klein stökskes zeen het lekkerste, zag de non en ze pakde zich het groeëtste.
16. Det hölp tieëge de vleege, zag de boor en tón stoeëk er de sjeur in brand.
17. Alle bietsjes helpe, zag de wouf en tón slikde hae ein mögk in.
18. Waat zwaor is mót zwaor waoge, zag de koeëleboor en hae dieëg 'n sjöp water oppe koeële.
19. Het is mer 'ne weit, zag de boor en hae bóng zi-jne sjoon met 'ne pieëlink.
20. Alles mèt maote, zag de zówplap en tón drónk t'r de zjenever mèt de lijter.
21. Det vilt mèt, zag de meid en en ze rolde mèt de tejjere van den trap.
22. Alle begin is zwaor, zag den deef en tón klawde hae zich ein aambeeld.
23. Awwerdom geit vää, zag het jónk en hae leet vader mèt de krówkar sjörge.
24. Hout pakke, zag Graad en hae heel zi-jne kop vas.
25. De moogs niks laote verloeëre goeën, zag de boerin en ze vróng de sjoetelsplak ówt in de sop.
26. Gaat is gaat, zag de boor en hae nêjde ze verke.
27. Vreuger krejde de hane, nów gape ze allein nog, zag den douve.
28. Het zal vandaag heit wieëre, zag de heks en zi-j zou vandaag verbrand wieëre.
29. De kóns het mer gehad höbbe, zag den os.
30. Woe rouk is, is veur, zag Graad en hae wörmde zich aan 'ne paerdestrónt.
31. Iech höb geinen ti-jd, zag de vos en hae zoeë de jieëger aafkómme.
32. Mi-jn vrouw vilt mèt, zag Graad en hae veel mèt vrouw en al den trap aaf.
33. Soeërt zeukt soeërt, zag d'n dujvel en hae haw 'ne sjouwvaeger bi-j zi-jn klitse.
34. De däög in 't midde, zag d'n dujvel en hae kroop tösse twieë begi-jne.
35. Wirken is zalig, zagte de begi-jnkes en ze droge mèt zesse eine maalplak nao de bleik.
36. E struuëspeer is mès, zag de beur en hae raapde het op.

37. Höbbes, zag Löbbes, mer kri-jgen is de kuns.
38. Gieëf miech gooje raod, zag 't maesje, mer raaj het miech neet aaf.
39. Haw iech mi-jn mówl mer gehawte, zag de krèj, den haw iech mi-jne kieës nog.

Ik zou het erg op prijs stellen mochten er lezers zijn die dergelijke spreuken nog kennen en nog regelmatig gebruiken in ons dialect, en ons deze zouden willen toesturen. Dank bij voorbaat.

138

Corrigendum

Tony Van Wijck

Een lezer maakte ons attent op een fout in onze bijdrage "Eigenaardigheden in ons dialect". Het oud-Maaseiker woord voor 'nooit' zou 'noeët' zijn en niet "noeëjt" zoals in vermeld artikel. Na onderzoek bij echte oudere Maaseikenaren blijkt dit inderdaad correct te zijn. Wij beloven noeët meer 'noeëjt' te schrijven in de toekomst.

Ons Openbaar Kunstbezit: deel 2

Martin Boonen

In het vorige nummer van dit tijdschrift bespraken wij de wijze waarop onze stad een aantal schilderijen heeft verworven, en dit aan de hand van de gegevens uit het stadsarchief. Over heel wat andere werken vonden wij tot hiertoe geen gegevens. Wij veronderstellen dat de werken die we in dit tweede deel vermelden, in dezelfde periode of kort na 1945 werden verworven. Maar zekerheid hierover hebben wij voorlopig niet.

Andere schilderijen in dezelfde periode waarschijnlijk verworven

Hopbloesemplukkers (E. Jacques): olieverf op doek, 102x142 cm.

Drie Ruiters (Roger Livin): olieverf op hout, 82x100 cm, links onder gesigneerd. Het betreft een voorstelling van zeven ruiters, die neerkijken op een slagveld in een ravijn. Het werk is geïnspireerd op het beroemde Franse chanson de geste, het Chanson de Roland, bij ons bekend als het *Roelandslied*. Het beschrijft de Slag bij Roncevaux in de Pyreneeën, waar de achterhoede van het leger van Karel de Grote, aangevoerd door ridder Roeland, verslagen en uitgemoord werd door Saraceense troepen in 778. Een voorbeeld

van laatromantische interesse, geïnspireerd door historische gebeurtenissen.

J. Ganthier: olieverf op doek, 55x64 cm. Kubistische compositie van daken. Vervaardigd met forse verflagen, aangebracht met het paletmes.

Dr. Pergens (C. Theunissen):

olieverf op doek, 60x80 cm, portret van de Maaseiker dokter-oogarts Pergens, getooid met het ridderkruis. Het schilderij werd naar een foto vervaardigd. Na de dood van Pergens trachtten de erfgenamen het portret aan het toenmalige C.O.O., het huidige O.C.M.W., te verkopen, maar de commissie had blijkbaar geen belangstelling. Dankzij Croonenberghs werd het doek in 1936 aan de Stad Maaseik geschonken door de familie Theunissen-Dohmen, woonachtig in Achel (Maaseiker Weekblad 30.05.1936).

Veenlandschap met berken (J. Van den Seybeek): aquarel onder glas, 49x50 cm, gesigineerd J. Van den Seybeek.

Visser op de wal (Jean Timmermans): olieverf op doek, 100x119 cm, gesigineerd J. Timmermans, een werk met expressionistische invloeden. Jean Timmermans (1899-1986) was een leerling van de Brusselse Academie. Hij schilderde vooral landschappen, stadsgezichten en figuren. Typisch is zonder twijfel de stilistische invloed van de grote Vlaamse expressionist Permeke en diens sociaal engagement. Hier betreft het een schilderij, waarop werkloze vissers. Werken van hem bevinden zich in het Museum voor Schone Kunsten van Antwerpen en in Brussel.

L'allée de Pietersheim (F. Keelhoff):

olieverf op doek, 91x70 cm, gesigineerd Keelhoff. De kunstenaar werd geboren in Neerharen op 2 mei 1820 en overleed er ook op 19 december 1893, na tussendoor actief te zijn geweest in Antwerpen, Parijs en Brussel. Hij was een leerling van de Antwerpse Academie en schilderde realistische en intimistische landschappen. De Stad verwierf het doek op 21 januari 1903 "à titre de dépôt" van het ministerie van Landbouw. Met dank aan Musea Maaseik voor bijgaande foto.

Drie vrouwen rond een kachel: olieverf op paneel, 52x43 cm, niet gesigneerd.

Vlak landschap zonder Wolken (En Campine) van Paul Mathieu:

olieverf op doek, 99x139 cm, gesigneerd Paul Mathieu. Werd geboren in Sint-Joosten-Node op 31.08.1872 en overleed er ook in 1932. Studeerde aan de Kunstnormaalschool te Brussel en schilderde samen met Alfred Bastien het "Panorame du Congo" voor de Wereldtentoonstelling van Gent in 1913. Werkte als landschapsschilder veel aan de Belgische kust. In 1974 werd in Versailles voor zijn doek "Bord de Rivière" het voor die dagen opmerkelijke bedrag van 15 000 frank betaald. Werken van hem bevinden zich in de Musea voor Schone Kunsten in Brussel en Antwerpen. Maaseik ontving het doek in 1903 "à titre de dépôt" van het ministerie van Landbouw.

Woud (Edgard Wiethase): olieverf op doek, 105x142 cm, gesigneerd E. Wiethase.

Hij werd geboren in Antwerpen op 31 augustus 1881 en overleed in Ukkel op 16 april 1965. Hij ontving zijn opleiding in

Antwerpen aan de Academie en aan het Hoger Instituut. Hij schilderde vooral portretten, landschappen, stilleven en bloemen. Werken van zijn hand zijn te bewonderen in de musea voor Schone Kunsten in Brussel en Antwerpen. Vooral zijn impressionistische, sfeervolle landschappen zijn nog steeds gezocht. Het doek werd aan de Stad Maaseik geschonken door mevrouw Ed. Pécher uit Antwerpen in 1933. In een brief van de toenmalige burgemeester Fernand Philips aan de schenker schrijft eerstgenoemde: *"Il y figurera avec le nom de l'aimable donatrice et également en souvenir de feu Mr. Ed Pécher dont nous déplorons la fatale perte."*

Het weekblad Maas- en Kempenbode vermeldde deze schenking in november 1933: *"dat Mevrouw Weduwe Eduard Pécher van Antwerpen aan de stad Maaseik ten name van haren overleden echtgenoot, Mijnheer Pécher, oud-minister, een prachtig schilderij ten geschenke heeft gegeven"*. Over de schilder Wiethase schreef Pol de Mont in zijn "Schilderkunst in België van 1830 tot 1921", pp. 124 en 142, uiterst lovende artikelen en in "Onze Kunst", 1904, p. 21: *"... een nieuwe aangekomene met een niet gewone belofte. Zekere geweldheden welke zijn talent wel zal overwinnen om hem tot meer eenvoud te brengen"*.

Ook in "Onze Kunst", 1910, p. 104, verscheen er een lovend artikel van de hand van F. Buyens.

Venlandschap (Alphonse

Asselberghs): olieverf op doek, 60x100 cm, niet gesigneerd, wel voorzien van een plaatje op de lijst met de vermelding Alph. Asselberghs.

Alphonse Asselberghs, landschapsschilder, geboren in Brussel op 19 juni 1839, was een leerling van E. Huberti. Hij debuteerde op het Salon van 1869. Na een verblijf in het Franse Barbizon, waar hij de invloed onderging van bekende schilders als Millet en Rousseau, keerde hij terug naar België en werd er lid van de School van Tervuren. Asselberghs werkte

in de Kempen, aan de kust, in de Ardennen en ook in Fontainebleau. In 1873-1874 maakte hij een reis door Algerije. Zijn romantische benadering van de natuurkleuren geven aan zijn landschappen een speciale melancholie. Door zijn minutieuze zin voor het detail kondigt hij reeds het realisme aan. Werken van zijn hand bevinden zich onder andere in Amsterdam, Brussel en Antwerpen. Hoe Maaseik dit werk verwerf, kon tot hiertoe niet achterhaald worden.

Jachtstilven: olieverf op doek, voorstellend een slapende jachthond en geschoten wild, 124x121 cm, niet gesigneerd. Het doek vertoont een zwaar craquelé.

Madonna met Kind en Heiligen: olieverf op doek, 71x102 cm, niet gesigneerd. Vermoedelijk een kopie, volgens bepaalde bronnen naar een origineel van Ambrosius Francken uit de 17de eeuw. Voorstelling: Madonna met Kind, omgeven door zes engelen en twee heilige vrouwen, beiden gekroond; links Sint-Catharina, patrones van de parochie Maaseik en rechts Sint-Barbara met haar traditionele symbolen toren en zwaard.

Het laatste Avondmaal: olieverf op doek, 42x77 cm, niet gesigneerd.

Kruisafneming – La Descente de la Croix: olieverf op paneel, 96x123 cm, niet gesigneerd. Op de zwarte houten lijst, aan de linker benedenhoek, lichtjes beschadigd een bronzen plaatje met medaillon waarop het portret van de schenker en volgende tekst:

*Gift van Mevr. Flore Offergelt
Echtgenote Malcorps
Aan Maeseck haere geboortestad.*

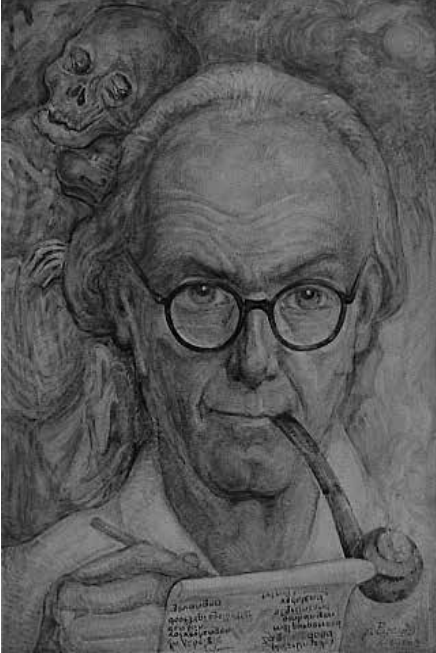
Het betreft hier een belangrijke kopie van het bekende meesterwerk van Hugo van der Goes. Joseph Daemen, die in juli 1920 Maaseik bezocht voor een eventuele restauratie van dit werk en om enkele

andere schilderijen te onderzoeken, wijdde er in "Verzamelde Opstellen", Hasselt, 1923, pp. 123-125, een artikel aan, waarin hij schreef: "*Une copie ancienne de la descente de la Croix de H. van der Goes*". Wij citeren hieruit: "*La ville de Maeseck peut être fière de posséder une oeuvre que lui envieraient sûrement bien des musées s'il pouvaient la connaître*". Hoe verwerf Maaseik dit werk? Op 31 december 1919 uitte de heer Auguste Malcorps, erepostmeester te Maaseik en weduwnaar van Flore Offergelt, de wens aan de Stad Maaseik een schilderij op paneel te schenken, toegeschreven aan *David Teniers* en voorstellende de graflegging van Christus, echter op voorwaarde dat het schilderij ten stadhuize op een geschikte plaats zou worden opgehangen en dat op de lijst de hierboven vermelde tekst zou worden aangebracht.

Op 7 februari 1920 werd deze schenking door de gemeenteraad aanvaard. De heer Malcorps stelde zelfs voor de noodzakelijke restauratie, geschat op 1 200 frank, zelf te betalen. Dus moest de stad hiervoor geen toelage van de overheid ontvangen. Op een bewaard gebleven geleidebriefje van de treinreis Brussel–Maaseik werd als waarde van het schilderij voor de verzekering het aanzienlijke bedrag van 10 000 frank vermeld.

Schitterend Stilleven à la manière de Fyt: in het hierboven vermelde artikel "*Une copie ancienne de la Descente de la Croix de H. van der Goes à Maeseck*" verschenen in het tijdschrift "Verzamelde opstellen", 1923, p. 123, schreef de heer Joseph Daemen, die kort voordien Maaseik bezocht had, dat zich dit stilleven eveneens in het Stadhuis bevond. Het artikel bevat echter geen verdere gegevens.

Johannes Fijt (Antwerpen 1611-1661) was vooral schilder van stillevens met bloemen, vruchten, jachtaferelen en dieren.

Besneeuwde Daken (Pieter Brouns):

olieverf op doek, 59x74 cm, gesigneerd P. Brouns. Pieter Brouns werd geboren te Maaseik op 22 januari 1895 en overleed er ook op 20 juni 1964. Hij volgde middelbaar onderwijs aan het Heilig-Kruiscollege in zijn geboortestad, waarna hij privé-lessen volgde bij de Limburgse schilder Theunissen en nadien lessen aan de Academie van Roermond. Vanaf 1917 was hij leerling aan het Hoger Instituut Sint-Lucas in Luik, waar hij in 1922 de Eerste Prijs behaalde met grote onderscheiding en met toekening van de Gouden Medaille. Brouns stelde o.a. tentoon in Maaseik, Antwerpen, Brussel, Gent en Hasselt. Zijn olieverschilderijen en aquarellen bevinden zich zowel in officieel als in privaat bezit. Ook maakte hij muurschilderingen, allerlei decoraties en restauraties in talrijke kerken, o.a. in Maaseik, Ophoven, Kaulille, Achel, Rekem, Val-Dieu en Schakkebroek.

Portret van een Heer: olieverf op doek, 60x80cm, niet gesigneerd.

Portret van Vanderheyden:

Vanderheyden werd geboren te Maaseik op 30 september 1767 als zoon van de kleermaker Antonius Henricus en diens echtgenote Joanna Catharina Reumers. In 1786 promoveerde hij aan de universiteit van Leuven als *primus omnium votum*, een feit dat in Maaseik uitbundig gevierd werd. Vanderheyden werd professor in de fysica aan het Leuvense Valkcollege en nadien aan de universiteit van Luik. Ook was hij na de Belgische onafhankelijkheid korte tijd lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Hij overleed in Luik op 2 september 1836.

Drie schilderijen (Marique Van Venckenray):

- Buitenzicht apotheek Van Venckenray
- Binnenzicht van de apotheek met apotheker Guillaume en zijn broer Charles Van Venckenray
- Binnenzicht van de apotheek met Guillaume en klant.

Olieverf op doek, alle drie 44x50 cm, gesigneerd Van Venckenray Marique, met jaartal 1951. De stad verwierf de doeken door schenking van de schilderes. Zij bevinden zich in het Apotheekmuseum.

Bronzen borstbeeld van Victor

Nyssens: bij testament van 6 december 1933 vermaakte mevrouw Helena Apollonia de Braeckeleer, weduwe van de heer Georgius Paulus Joseph Peeters, wonende te Antwerpen, Harmoniestraat 71, dit beeld ten geschenke aan de Stad Maaseik. De dame overleed enige weken later op 10 januari 1934. De gift werd door de Maaseiker gemeenteraad aanvaard op 28 maart van datzelfde jaar.

Bronzen borstbeeld van Baron Eugène Laermans (Johan Cluysenaer):

de maker van dit beeld uit 1928 is de Belgische beeldhouwer Johan Cluysenaer. Laermans was medeoprichter van "Pour l'art" en van "Kunst van Heden". Zijn werken bevinden zich in de musea van Schone Kunsten in Brussel en Antwerpen. Eugène Laermans (1864-1940) was een bekend Vlaams schilder, die gestudeerd had aan de Academie van Brussel. Hij was een realist met een voor zijn tijd sociale bewogenheid. De onderwerpen die hij schilderde, verwijzen haast altijd naar de werkende mens op het einde van de 19de eeuw, veeleer de gewone hardwerkende man of de fabrieksarbeider in de industrie, en niet het idyllische landschap. Zo getuigen al zijn werken van de uitbuiting in die tijd. Zijn werken kan men nog steeds bewonderen in de musea van Brussel en Antwerpen. Om zijn roem werd de kunstenaar door de Koning in de adelstand verheven en mocht hij de titel dragen van Baron.

143

Kopie van Het Lam Gods (F. Aelman, 1927):

in 1923 gaf August de Scheemaecker, drukker in Gent en geboren te Maaseik, de opdracht een kopie te maken van het beroemde *Lam Gods* van Hubert en Jan van Eyck. De opdracht werd toevertrouwd aan de Gentse schilder F. Aelman. Deze laatste werkte niet minder dan 3 jaar aan het veelluik en overleed kort na de voltooiing ervan op 26 december 1927. Jarenlang prijkte het werk in de woning van de heer de Scheemaecker in Sint-Amandsberg bij Gent. Op 7 augustus 1950 reisde een Maaseiker afvaardiging naar Gent, bestaande uit burgemeester Vanderdonck, schepen Driesen, architect Daniëls, pater Sangers en de bekende van Eyckkenner prof. Jan Gessler. Na heel wat onderhandelingen stond de Scheemaecker de kopie af aan de Stad Maaseik. Jarenlang heeft het veelluik geprijkt in de trouwzaal van het Stadhuis. Nadien maakte het verscheidene jaren deel uit van de permanente van Eycktentoonstelling in het Minderbroedersklooster (Dr. J. Gessler, "Het probleem Van Eyck en de aanbidding van het Lam Gods", Maaseik, 1954).

Tot daar de informatie over ons picturaal erfgoed waarover wij beschikken. In een volgende uitgave volgen misschien enige gegevens over later verworven schilderijen of andere kunstwerken.

Toneel op het H.-Kruiscollege

144 Piet Theuwissen

Een tijdje geleden ontving ik van een goede vriend "Maaseik op de planken", een uitgave uit 1997 van Speelgroep Van Eyck. De lezing van dit uitvoerig gedocumenteerd historisch overzicht van het amateurtoneel in Maaseik bracht mij op het idee dit artikelje te schrijven. In genoemde uitgave wordt immers geen melding gemaakt van de talloze toneelopvoeringen verzorgd door de leerlingen van het H. Kruiscollege in Maaseik. Het loont zeker de moeite daarop nader in te gaan. Men moet helaas vaststellen dat, wanneer jongeren tegenwoordig bijvoorbeeld op de televisie aan het woord komen, hun uitspraak vaak veel te worden overlaat. Wordt hieraan in het onderwijs geen aandacht meer besteed? Vroeger werd hieraan op het college alleszins veel belang gehecht door allerlei vormen van woordkunst, zoals dictie, voordracht en welsprekendheid en ook toneelopvoeringen. Reeds in 1899 zou er door de studenten van het college een middeleeuws mysteriespel "Beelden uit het lijden van O.H.J.C." opgevoerd zijn en ook in de daaropvolgende jaren zullen er voorzeker opvoeringen plaatsgehad hebben.

Voor de Eerste Wereldoorlog gaf de jaarlijkse, plechtige prijsuitreiking traditioneel aanleiding tot de opvoering van een of ander toneelstuk, soms slechts fragmentarisch. Dit ging steeds gepaard met muziek, voordrachten en toespraken, meestal fel strijdvaardig-religieus en soms ook flamingantistisch gekleurd. Het valt ook op dat de opvoeringen vaak weerklink vonden in de plaatselijke pers, met lovende kritiek. Voorzover we konden achterhalen werden in die periode volgende opvoeringen gebracht:

- augustus 1900: het blijspel "De Vliegende Student". Een citaat uit de plaatselijke pers: "Vooral G. Dexters en M. Van Hooff wisten door hun natuurlijk spel de lachlust der toehoorders gestadig op te wekken."
- augustus 1901: het blijspel "De Nihilisten"
- augustus 1902: opvoering van een klucht (naam onbekend)
- 1903: het blijspel "Ik ben te Parijs"
- in juli 1905: bij gelegenheid van de luisterrijke viering van het 50-jarig bestaan van het college hadden zes opvoeringen plaats van "'t Heilig Kruis" in levende beelden en muziek, evenals de opvoering van het drama "Prior Swillen" en van het blijspel "Nummer Drie". Een plaatselijke krant schreef: "De Heeren studenten hebben zich meesterlijk van hunnen taak gekweten. Getuigen de stilte en attentie onder het spelen, de tranen die over aller wangen rolden, het gelach gedurende het blijspel. Er is maar één roep onder het volk: konden we toch nog eens naar 't college gaan."
- augustus 1906: het blijspel "Dokter tegen wil en dank"
- juli 1907: het blijspel "Incognito"
- februari 1911, bij gelegenheid van het feest van E. H. Prior: het treurspel "Garcia Moreno"
- juli 1911: het blijspel "Een half uurtje in doodsangst"

- 1912: de studenten van de retorica voeren het authentieke historisch drama "Kruisheer Coopmans, Pastoor van Heppeneert" op. Het stuk werd geschreven door de Academia Literarum et Scientiarum van het college en werd uitgegeven door Drukkerij Vanderdonck
- maart 1914: opvoering van "Pater Servatius" door de Kabouters, in de regie van E. H. Van Bommel.

Van opvoeringen tijdens de Eerste Wereldoorlog en de daaropvolgende jaren werd geen spoor teruggevonden, maar vanaf de jaren dertig van de vorige eeuw was men opnieuw van de partij met diverse opvoeringen in een regie van E. H. Blocks. De onder zijn leiding gebrachte opvoeringen kenden zoveel succes dat besloten werd de groep de naam te geven van "Het Katholiek Vlaamsch Volkstoneel":

- 1934: opvoering van "De Eikenboom"
- maart 1935: opvoering in Bocholt van "De firma Aron Slootjens", een klucht in drie bedrijven van P. Mossinkoff
- december 1936: ter gelegenheid van het zevende eeuwfeest van Theodorus van Celles, stichter van de orde der kruissheren, werd het sociaal toneelspel "De Wereld en het Kruis" opgevoerd, geschreven door regisseur E. H. Blocks
- in juli 1937 waagde men zich zelfs aan een opvoering van "Julius Caesar" van Shakespeare, waarbij niet minder dan 19 spelers en figuranten voor het voetlicht traden!
- 1938: het blijspel "Aron Slootjens wordt Filmster" van P. Mossinkoff met 16 acteurs
- februari 1939: de retorica viert Chrysostomos met muziek en kleinkunst
- oktober 1940: viering van het gouden kloosterjubiläum van E. H. Van Hooff met cabaret
- november 1940: opvoering van "Een Verjongingskuur", een klucht in drie bedrijven van R. Bosch

- juli 1941: opvoering van het mirakelspel "De schamele straatzanger en het miraculeuze Lievewrouwke", een stuk van J. Van Den Eynde.

Het valt op dat zelfs tijdens de eerste oorlogsjaren de opvoeringen gewoon hun verloop kenden.

Twee leraren, E. H. Dieben en E. H. Schoof, wierpen zich in de naoorlogse jaren op als de promotors van het 'studententoneel'. Er bestond tussen hen zelfs een zekere rivaliteit, getuige de snelle afwisseling in de opvoeringen. Ook was er tussen hen sprake van een zeker verschil in benadering: waar E. H. Schoof een voorkeur had voor lichtere blijspelen en sprookjesachtige stukken, lag bij E. H. Dieben meestal de nadruk op het ernstige en soms dramatische karakter van de gekozen stukken. Maar in deze naoorlogse jaren was men alleszins zeer druk doende: er werden soms verscheidene stukken per jaar opgevoerd! Was dit de euforie van de bevrijding of trachtte men zo misschien de trauma's en frustraties van de recente oorlog te helen? In onze tijd moeten daarvoor beroepspsychologen ingeschakeld worden... De opvoeringen hadden meestal plaats in de Ursulazaal van het ursulinenklooster. In 1945 werd, in een regie van E. H. Schoof, "Maarten de Haas" van C. Lindemans opgevoerd. Dertien leerlingen, zowel uit de lagere als uit de hogere afdeling, traden voor het voetlicht.

Datzelfde jaar werd de klassieke tragedie "Antigone" op de scène gezet, in regie van E. H. Dieben. Op 25 maart 1946 volgde "Wel 'n gezellige boel".

Enkele dagen voordien, nl. op 18 maart, werd naar aanleiding van het vertrek van E. H. Heugten en broeder Hendrik naar de missie in Congo op de speelplaats o.l.v. E. H. Dieben een sketch (naam onbekend) opgevoerd.

147

Maar nog had men er dat jaar niet genoeg van! Op 30 mei 1946 werd in een regie van E. H. Schoof het sprookjesachtige spektakelstuk "Radeske" van Anton van de Velde ten tonele gebracht. Maar liefst 45 leerlingen en figuranten, merendeels uit de lagere afdeling, traden op als acteur. De opvoering was een groot succes.

Nog datzelfde jaar, op 28 juni, waarschijnlijk bij gelegenheid van de plechtige prijsuitdeling, werd "Pekdraad en Miljoenen" voorgesteld. Regie: E. H. Dieben.

Op 6 december van datzelfde jaar was het de beurt aan "’n Best Daggie", opnieuw o.l.v. E. H. Dieben. De vrouwenrol werd door een leerling gespeeld! Van gemengd onderwijs was immers in het katholiek onderwijs nog lang geen sprake.

E. H. Schoof liet zich echter niet onbetuigd. Onder zijn regie werd op 19 maart 1947 "Radijs" van A. van de Velde opgevoerd, in een prachtig decor van kunstschilder René Simons. Het was een vervolg op "Radeske", dat het jaar voordien ten tonele werd gevoerd. 37 Leerlingen traden voor het voetlicht. De opvoering kende opnieuw een groot succes.

Bij gelegenheid van de Vlaamse Kermis was het op 27 juni 1947 de beurt aan "Neef Bill uit Mexico" o.l.v. E. H. Schoof.

Daarna was het opnieuw de beurt aan E. H. Dieben, met achtereenvolgens de opvoeringen van:

- "Lucifer" van Joost van den Vondel op 17 juni 1947
- "De paradijsvloek" in 1948
- "De ivoren deur", een legende in drie bedrijven van A.A. Milne in oktober 1950
- "Het wonder" van N. Manzari in 1955

Van dit laatste stuk, opgevoerd bij gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het college en het zilveren priesterjubiläum van Prior E. H. Verhoeven, werden verscheidene opvoeringen gegeven, onder meer in het Kruissherenklooster van Diest. Bij genoemde gelegenheid werd tevens op de speelplaats van het college een korte "Kruishulde" opgevoerd.

150 *Lucifer*

De ivoren deur

Het wonder

151

Kruishulde

Vanaf de zestiger jaren van de vorige eeuw werd de regie overgenomen door leken-leerkrachten. We vermelden:

- "De moord op luchtschip B." in 1963
- "Het proces tegen Douglas" in 1964
- "Schipper naast God" in 1965
- "Tien kleine negertjes" in 1967
- "Mouterij op de Caine" in 1968
- "Stalag" in 1969

De regie berustte telkens in handen van Herman Walschaerts, leraar Nederlands. Ook vonden we nog sporen van een opvoering van "Le malade imaginaire" van Molière, maar precieze gegevens daarover ontbreken.

Ook de collegescouts speelden toneel: in januari 1941 het detectivespel "Een nare droom" en enkele jaren later "Peerke de Sukkelaar", waarbij voor de rol van Peerke beroep gedaan werd op Antoon Silkens uit Geistingen, die later verhuisde naar Maaseik en één van de drijvende krachten van Speelgroep Van Eyck werd. In 1954 voerde de voltallige scoutsgroep in de studiezaal een spreekkoor op. De regie was telkens in handen van aalmoezenier E. H. Dieben.

152

Bij gelegenheid van de Chrysostomosviering in 1956 werd, naar aanleiding van de oprichting van de vrije humaniora voor meisjes in de gebouwen van de ursulinen, door de leerlingen van de retorica een uitgebreide sketch opgevoerd, waarbij een aantal "pseudo-studentinnen" onder de leiding van "mère Paula" het college binnenslopen en op de scène verschenen.

Over de periode na 1969 hebben wij geen gegevens teruggevonden. Voor de samenstelling van dit artikel heb ik dankbaar gebruik kunnen maken van het fotoalbum van wijlen Gerard Theuwissen en van documenten en gegevens mij bezorgd door Martin Boonen, Wim Corstjens en het Documentatiecentrum van Maaseik.